

Terezínská iniciativa 89

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

leden 2018

Dagmar Lieblová

Felix Kolmer, Matthias Rössler, prezident Zemského sněmu Sasko a Tomáš Podivínský, český velvyslanec v SRN

Den památky obětí holocaustu v Terezíně

Za účasti nejvyšších představitelů Spolkové země Sasko, členů vlády a Parlamentu České republiky a dalších osobností se 24. ledna 2018 konala na Národním hřbitově v Terezíně připomínka Dne památky obětí holocaustu.

Promluvili ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek a předsedkyně Terezínské iniciativy Dagmar Lieblová. Své úvahy a slib mládeže přednesli německy a česky studující dvojjazyčného gymnázia Friedricha Schillera v Pirně.

Úvodem a na závěr zazpíval synagogální sbor z Lipska, El mole rachamim se pomodlil lipský rabín Andreas Nachama. K hlavnímu pylonu účastníci položili věnce a květiny. Studenti dvou německých středních škol si pak prohlédli Malou pevnost a shromáždili se k závěrečné besedě s pamětníky, kde na jejich otázky odpovídali Felix Kolmer a Dagmar Lieblová.

dl, foto Thomas Schlorke

Synagogální sbor z Lipska

Jan Roubínek a Matthias Rössler

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti Vzpomínkové setkání proběhlo v Senátu Parlamentu ČR v pátek 26. ledna 2018

Federace židovských obcí v ČR a Nadační fond obětem holocaustu uspořádaly v Senátu PČR se záštitou jeho předsedy Milana Štěcha vzpomínkové setkání u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Přeživší holocaust, zástupci státní správy a diplomaté si připomněli výročí osvobození koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau, ke kterému došlo 27. ledna 1945.

**Milan Štěch,
předseda Senátu PČR:**

Tak jako každý rok v tuto dobu vás vítám ve Valdštejnském paláci, sídle Senátu Parlamentu České republiky.

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti odkazuje k výročí osvobození vyhlazovacího tábora v Osvětimi. Osvětim je symbolem toho nejhoršího, co lidé dokážou dělat sobě navzájem. Obdobné hrozné věci se děly i v dalších nacistických vyhlazovacích táborech.

Nacismus byl svojí nesmírnou bestialitou v historii lidstva jedním z nejkrutějších období. Masové vyvražďování Židů, Romů, homosexuálů, tělesně i duševně postižených, politických vězňů atd., nebyla jen dějinná úchylka, jak někteří popisují.

Bohužel celá historie lidstva dokazuje opak. Zlo, které vyvolal nacismus, je v určitých podobách v člověku přítomno odjakživa. Bohužel je to tak. Nacistické vyhlazovací tábory byly extrémní formou tohoto zla. Svou systematickostí i obrovskými počty mrtvých.

Toto zlo v žádném případě není vlastní jenom západní civilizaci, jak se někdy tvrdí. Etnické čistky, které v minulém století probíhaly a současně probíhají na některých kontinentech, to dokazují. Nacisté dovedli ke zruďné dokonalosti něco, co může znovu propuknout kdykoliv a kdekoliv na světě.

Hovořil jsem o tom, tuším, na tomto místě už loni: o budoucí generace musíme v tomto smyslu ještě svést boj. Řady

Velvyslanec Spolkové republiky Německo Dr. Christoph Israng má čest pozvat členy Terezínské iniciativy na přátelské setkání ve středu 28. března 2018 od 14.00 do 16.30 hod. na velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze.

Letošní setkání hudebně doprovází mnichovská zpěvačka Sandra Waltenbauer.

Prosíme o přihlášky do 15. března 2018, tel.: 222 310 681 (paní Jodasová).

Adresa:

Velvyslanectví Spolkové republiky Německo, Vlašská 19, 118 00 Praha 1
S případnými otázkami se obraťte prosím na paní Katrin Bock, tel.: 257 113 270,
e-mail: Ku-11@prag.diplo.de

Příjezd MHD:

Tramvají na Malostranské nám., bus č. 192, zastávka Šporkova. Parkovací místa nejsou k dispozici.

pamětníků nacistických hrůz bohužel řídnu. Knihy, filmy, rozhlasové pořady – to je všechno důležité, ale nic se nevyrovná tomu, když člověk může přímo naslouchat lidem, kteří v Osvětimi nebo jiném vyhlazovacím táboře osobně byli. Pak nám teprve dojde v celém rozsahu, jak nesmyslné, nebezpečné a taky drzé je popírání holocaustu.

Rád bych proto při této příležitosti znovu poděkoval všem přeživším, kteří o hrůzách, které v táborech smrti zažili, vyprávějí mladším. Pro mnohé z těchto pamětníků takové vzpomínání není nic příjemného. Nesmírně si těchto lidí vážím.

Existuje taky názor, že nacismus byl výsledkem mimořádné historické situace. To by vlastně v důsledku mohlo být zkratkovitě chápáno, že už se nemůže nikdy opakovat. Hákový kříž už je jako symbol snad minulosti. Ale jeho místo může zaujmout symbol jiný a obsah přitom může být stejný.

Podmínky pro to stále existují. Fanatismus existuje pořád, o tom se přesvědčujeme prakticky denně. Společnost v Evropě je rozdělena čím dál víc, a tento trend se v budoucnu stěží obrátí. Spíš naopak. Vážná hospodářská krize může přijít, ani se nenadějeme.

Ale hlavně je potřeba mít na paměti, že skutečných lidských zrůd bylo v počátcích nacistického hnutí jen malé množství. Drtivá většina lidí, kteří se podíleli na zločinech proti lidskosti, odzdola až nahoru, žila normálním běžným životem. Často i lidé velmi vzdělaní a zkušení, kteří by přece měli být schopni odolat demagogii, se přesto postupně aktivně zapojili do něčeho tak nelidského. Anebo se alespoň tvářili, že to nevidí.

V této souvislosti mě zaujala vzpomínka izraelského spisovatele Aharona Appelfelda, který byl před lety tady v Praze na Festivalu spisovatelů. On v jednom rozhovoru popisuje, jak těžce se protloukal za války a říká tam: „*Jediní, kdo se mě ujali a pomohli, byli kriminálníci. Když jsem poslouchal, chovali se ke mně dobře, když jsem se vzpíral, zbili mě. Neměl jsem jinou volbu. Ale poznal jsem tam, že lumpové mohou být někdy lepší než obyčejní spořádaní lidé. Z těch mi nepomohl nikdo.*“

Někdy stačí malá jiskra a lidé, kteří do té doby žijí poklidně vedle sebe, se začnou nenávidět a zabíjet kvůli příslušnosti k jiné rase, národnosti, náboženství a kdo ví čemu ještě. Žijeme v době, kdy se informace šíří rychleji než kdykoliv předtím. Je to výhoda, ale i nevýhoda. Internet a moderní média a technologie slouží nejen k prevenci zločinů proti lidskosti, ale i k jejich šíření. Podmínky pro růst nenávistného extremismu existují i dnes.

Známou věcí je, že antisemitismus je bohužel na vzestupu. Lidé, kteří v posledních letech po statisících přicházejí do Evropy, často nevědí o holocaustu vůbec nic, nebo jsou přesvědčeni, že se neodehrál, anebo dokonce jej někteří schvalují.

Na druhé straně posiluje krajní pravice, zejména mezi mladými lidmi. Jistě, je to jiná krajní pravice než ve 30. letech minulého století. Ale že někdo neřve tak hlasitě jako Hitler ještě neznamená, že časem nemůže být stejně nebezpečný.

Možná slyším trávu růst. Ale ono je potřeba slyšet trávu růst. Jako člověk žijící na venkově totiž vím, že nejrychleji ze všeho roste bodláčí a plevel. A strašně těžko se ho zbavuje. Proto se mějme na pozoru.

Radek Vondráček, předseda Poslanecké sněmovny PČR:

Jsou věci, na které by člověk raději zapomněl. A pak jsou věci, které by nikdy zapomenuty být neměly – přestože by na ně řada lidí raději zapomněla. Právě proto dokonce nesmí být zapomenuty. Musí být stále připomínáno, jaké hrůzy dokáže udělat člověk člověku. Musí to být připomínáno, abychom už nikdy opakování těchto hrůz nedopustili.

Jsem proto rád, že v našem kalendáři je Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti

uvedený jako významný den. Vnímám to jako svého druhu určitou pojistku, že tyto ostudné události našich dějin zapomenuty nebudou. Že mladí lidé, kteří nemusí mít představu, co byl holocaust, se budou ptát. A my jim musíme odpovídat. Musíme jim tyto věci vysvětlovat – protože pak si uvědomí, že současná civilizovaná společnost není samozřejmostí. Že stačí málo a z podceňované jiskry propukne nezvladatelný a téměř nezastavitelný požár – který sice ve svých důsledcích spálí i samotné žháře, ale předtím má obudné dopady na nevinné lidi, rodiny nebo celé národy.

Možná si někdo říká, že něco podobného se dnes už nemůže stát – a možná si přesně to samé říkala i řada lidí před druhou světovou válkou. Největší hrozba ideologií s obdobnými důsledky je to, že přicházejí pomalu, plíživě a nenápadně. Jako u nemoci je třeba začít bojovat už s prvními příznaky – protože po rozvinutí nákazy už je léčba náročnější a vyžaduje někdy i drastické zákroky. A když ani v této fázi nezasáhneme, nákaza může přerůst v nezastavitelnou epidemii. Nejlepší je ale prevence – a právě takováto setkání a připomínky preventivní funkci plní.

Dovolte mi tady vyjádřit hlubokou úctu všem, kteří si těmito hrůzami prošli. Často nejen pro svůj odlišný názor, ale i pro věci, které ovlivnit nemohli – pro svoji odlišnou víru, národnostní příslušnost, nebo barvu pleti. Pro moderního člověka v evropské kultuře je to možná věc obtížně představitelná – přesto se to dělo a v některých místech světa se to

děje stále. Proto bych rád na závěr připomněl citát amerického filozofa George Santayany:

Ti, kdo si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k tomu ji opakovat.

Já budu dělat vše pro to, abychom tuto temnou stránku naší historie zopakovat nikdy nedovolili – a jsem přesvědčený, že v této snaze nikdy nebudu sám.

**Prof. Tomáš Radil,
bývalý vězeň vyhlazovacího tábora
Auschwitz-Birkenau:**

Když se zabýváme holocaustem, je to, jako bychom přebývali na obrovském virtuálním hřbitově milionů Židů a představitelů jiných národů a skupin, zavražděných německými fašisty. Oni nemají své hroby. Těla obětí byla většinou spalena v pecích krematorií, a jejich popel rozptýlil vítr po zemi a odnesly řeky do moře, které, jak praví biblický Koheleth – Kazatel „nikdy se nepřeplní“.

Tu metaforu můžeme chápat i tak, že podobné masové vraždění nevinných lidí, které se ne vždy musí týkat Židů, se může opakovat, za jiných podmínek a jinde, nebude-li se tomu aktivně bránit!

Ten virtuální hřbitov je posvátné místo, a ti kdož tam vstupují, se musí chovat odpovídajícím způsobem. Na onen virtuální hřbitov nemá právo vkročit kdokoliv, kdykoliv, a dělat tam co se mu zachce!

Ten hřbitov není, například, místem, pro různá mezinárodní politická setkání. Samotná vzpomínková zasedání nejsou aktem politickým a nemají sloužit jinému účelu než svému vlastnímu: vzpomínce na mrtvé, snaze o pochopení příčin a mechanismů holocaustu a úvahám o opatřeních, která by pomohla podobné katastrofy předvídat a zabránit jim. Přeživší a jejich potomci, a lidé dobré vůle, Židé i ne-Židé, všichni jsou tam vítáni. Avšak každý z nich je na tom hřbitově sám za sebe, dalo by se říct: za vlastní duši. Politici bez svých sekretariátů a židovští funkcionáři bez svých funkcí. Přitom jde také o to nezapomenout: *Memento mori!*

Sedmadvacátý leden je výročím osvobození Osvětimi. Byl jsem u toho. Ustupující Němci nechali nemocné v táborovém lazaretu.

Onen den, sedmadvacátý leden, patří především přeživším vězňům koncentračních táborů. Oni zasluhují úctu, které se jim ne vždy dostávalo.

Ještě k „Micvě poznávání“, která je součástí židovské kultury: „Micva“ je mravní přikázání působící ve prospěch těch, kdož se podle něj mají řídit. „Poznávání“, které je trvale nezbytné, se týká okolností a jevů, potenciálně ohrožujících život a existenci Židů a jiných komunit. Výzkum holocaustu na mezinárodní úrovni je nezbytné provádět a podporovat i v našich institucích. Je to, mj., opatření sloužící k předvídání a prevenci hrozících katastrof.

Dovoluji si ještě heslovitě připomenout jedinou epizodu jedné z nich. My přeživší, kteří jsme tady, bychom mohli uvést desítky.

Skupina asi tisíce židovských dorostenců v jednom z baráků v Birkenau, shromážděných tam esesáky z neznámých

důvodů, a z velké většiny zavražděných. Nástup a odchod do sousední sekce, od které nás dělil jen plot z ostnatého drátu. Esesáci z krematorií tam někdy hrávali fotbal s členy vězeňského Sonderkomanda. Tudy jsme chodili na odšívování, takže jsme pochodovali bezstarostně. U jedné z fotbalových branek: HALT! Vynořili se káповé a esesáci, kteří nás obklopili. Objevil se esesácký poddůstojník s asi metrovým prknem a kladivem v rukách. Vytáhl z kapsy hřebíky, a podíval se, jak jsme vysokí. Hřebíky si strčil mezi zuby, jak to dělávají řemeslníci, a prkno přibil kolmo k vertikální tyči branky. Káповé nás vypouštěli jednotlivě a „Laufschritt“, směrem k tyči s prknem. Stáli tam dva esesáci s úsměvem na tváři. Ty, kteří hlavou dosáhli k prknu, chytil za ruku jeden z nich a usměrnil ho na jednu stranu. Ty, kteří nedosáhli, chytil ten druhý a posílal je na opačnou stranu. Tu odsouzenou skupinu odvedli dříve, než jsme si to uvědomili, a nikdy jsme ty chlapce již neviděli. Zavřeli je do jednoho z baráků. Když měli v produkci mrtvol „okénko“, zahnali je do plynové komory. Tím se zabránilo prostoje ve vraždění. Ta automatická selekce byla vyřizena rychle. Znamenala pro ně zvýšení produktivity práce.

Pozor! Stalo se to nedávno, jen před 74 lety!

**Růžena Ďordová,
zástupkyně romské komunity:**

Můj strýc se jmenoval Imrich Horváth a bojoval v několika armádách během druhé světové války. Žil u Košic, a proto musel narukovat do pomocných jednotek maďarské armády, až byl zajat sovětskou armádou. V Buzuluku se v prosinci 1943 přidal ke Svobodově Československé armádě. Zúčastnil se bojů o Dukelský průsmyk. Během Slovenského národního povstání byl zraněn a padl do německého zajetí, převezen do zajateckého tábora v Německu. Těsně před příchodem americké armády se zajatci osvobodili, a strýc se připojil k americkým vojákům a dostal se s nimi až do Plzně. Za svoje zásluhy dostal několik vyznamenání.

O tom jsem celý život věděla, ale nikde se o něm nepsal. Až nyní jsem se dozvěděla z archivních dokumentů, jak to bylo přesně. Takových lidí bylo ale mnohem víc, mnoho Romů bojovalo za druhé světové války proti nacistům. Bohužel veřejnost o nich skoro nic neví. ▶

Často se mi zdálo, že můj strýc bojoval za Československo zbytečně. Pomáhal Československo osvobodit, aby lidé v něm byli svobodní. Vojáci, kteří osvobozovali Evropu, věřili, že bojují za lepší společnost, která už nebude ponižovat lidi jiné barvy pleti, kultury nebo vyznání. Jak je možné, že s tím po víc jak 70 letech stále bojujeme? Mám pocit, že vlastně válka neskončila. Vlastně v nás stále pokračuje. Stále proti sobě bojujeme – v politice, ve veřejném životě i jednotlivci mezi sebou.

V koncentračním táboře Lety u Písku, kde za strašlivých podmínek umírali naši lidé za války, náš stát vybudoval před čtyřiceti lety velkovýkrmnu prasat. Aktivisté, kteří dvacet let proti jeho provozu bojovali, vidí výsledek své práce a boje až teď. Výkup vepřína ze strany státu je velkou poctou nám Romům. Česká společnost tím udělala velký krok kupředu. Teď snad přijde doba, kdy se pohnou ledy a lidé uznají, že všichni máme stejnou hodnotu.

Teď konečně lidé, kteří zůstali a zemřeli v Letech, mohou vzhlednout k nebesům, protože tímto krokem vyšla pravda najevo. Je vidět, že aktivisté, kteří bojovali za zbourání vepřína, nejen Romové, ale i Češi, mladí i starší lidé, ukazují dalším, že je potřeba bojovat proti nesnášenlivosti a netoleranci mezi lidmi a mohou dosáhnout svého.

Co mně osud mého strýce a příběh letských obětí říká? Přestaňme mezi sebou bojovat. Snažme se domluvit a spolupracovat. Ani boj za zbourání vepřína nedělal jeden člověk, ale připojilo se k němu mnoho lidí i organizací. Úspěch boje o důstojnost v Letech u Písku může mít význam pro všechny jenom tehdy, když budeme jeden druhému naslouchat a přidáme všichni ruce k dílu.

Zamyšlení kardinála Dominika Duky, arcibiskupa pražského a primase českého:

Dovolte, abych vás nejenom pozdravil při příležitosti dne vzpomínky na holocaust, respektive šoa. Zde v sále Senátu České republiky si nejenom připomínáme minulost, ale chceme také vyjádřit svůj postoj a nesouhlas s růstem nového antisemitismu, který se uplatňuje v současném světě, především v některých zemích západní Evropy, kde je realita antisemitismu provázána i násilím a vražednými teroristickými útoky, které jsou v duchu politické korektnosti bagatelizovány či zamlčovány.

O tom svědčí oprávněné obavy i strach, v jehož důsledku mnozí bratři a sestry izraelského národa opouštějí své domovy a hledají bezpečí. Nestačí projevy solidarity v situaci, kdy i významné celosvětové organizace na svých zasedáních dávají průchod nepřátelství v podobě antijudaistických prohlášení a mnohdy jsou i většinou přijímány.

Dovolte, abych právě zde vyslovil své obavy, ale i prosbu, aby politická reprezentace naší země ve vzpomínce na holocaust našich občanů židovské národnosti či romského etnika usilovala o naplňování deklarace základních lidských práv.

Děkuji Vám všem za vaše porozumění a pochopení a věřím také v sílu potřebné iniciativy.

Michal Klíma, předseda správní rady Nadačního fondu obětem holocaustu:

Diktátorovi, jehož jméno v našem parlamentu již naštěstí nezaznívá tak často jako kdysi, se připisuje výrok, že smrt jednotlivce je tragédií, zatímco smrt milionů pouhou statisti-

kou. Smyslem připomínání památky obětí holocaustu, a proto také smyslem našeho dnešního shromáždění, je popřít toto tvrzení. Připomínáme si nejen šest milionů obětí jako obrovské množství, ale snažíme se vzpomenout si na každého jednotlivého zavražděného. Každoročně na svátek Jom ha-šoa (Dne holocaustu) čteme na veřejných prostranstvích jména zavražděných. Měl jsem dnes v úmyslu na tomto místě v sále Senátu Parlamentu České republiky připomenout poslance a senátory Národního shromáždění předválečné Republiky československé, kteří se stali oběťmi holocaustu, protože jednou takovou byl i můj prastrýc, bratr mé babičky, poslanec Otto Synek. Protože byl zavražděn nacisty 29. září 1941, nikdy jsem ho nemohl poznat. Obrátili jsme se na archiváře Sněmovny a Senátu, ale ukázalo se, že úplný soupis zavražděných poslanců a senátorů nemají. Po skončení války se sice tehdejší archivář Národního shromáždění snažil dát dohromady seznam obětí, ale nástup komunistů k moci mu v tom zabránil. Nestáli o to, aby byly připomínány oběti předválečných politických stran. Víme tedy „jen“ o čtyřiceti

dvou obětích, převážně ze stran poválečné Národní fronty, ale současně víme, že toto číslo není konečné.

Řekl jsem, že smyslem připomínání obětí nacistického třídní lidí za účelem vyvraždění části z nich je nezapomenout na oběti. Ale je to jen část významu této vzpomínky. Druhým, neméně významným smyslem je nezapomenout, že rasismus a xenofobie, které vedly k vraždám v minulosti, mohou stejně tak způsobit tragédie a vraždy rovněž v přítomnosti a v budoucnosti. Proto musíme být znepokojeni, jestliže u nás, ale ještě více v některých dalších střeoevropských zemích, zaznívají veřejně antisemitské a xenofobní výroky, a dokonce i výzvy k likvidaci spoluobčanů jiné víry či jiné národnosti. Nezapomeňme, k čemu takové výroky vedou, jestliže jejich autoři získají dostatečný veřejný a politický vliv, a dělejme vše, co můžeme, aby k tomu nedošlo. V minulém roce jsme si připomínali slavný čin našich nedávných dějin – válečnou akci československých výsadkářů, jejímž cílem byl Reinhard Heydrich. Je přirozené, že si u nás připomínáme jeho působení jako zastupujícího říšského protektora Protektorátu Čechy a Morava. Velvyslanec státu Izrael Daniel Meron ale nedávno připomenul, že v Izraeli se připomíná Heydrich i ve své neméně neslavné a zločinné roli, totiž jako

předsedajícího konference ve Wannsee u Berlína v roce 1942, kde nacističtí pohlaváři přijali tzv. konečné řešení židovské otázky. Heydrichova smrt z rukou československých vojáků je proto vnímána nejen jako odplata za teror na našem území, ale i za systematickou perzekuci a vyvraždění Židů.

Není pochyb, že nežijeme v ideálním světě a ani v něm nikdy žít nebudeme. Vždy v minulosti vedly sliby ideálního světa jen ke krveprolitím a zabíjením. Je na nás všech – nás občanech i vás politikách, abychom si z možností, které nám politika nabízí, vybrali pro společnost to nejlepší. Z hlediska bezpečnosti státu i jednotlivých občanů je prvořadým cílem, abychom jako stát zůstali členem svobodného světa, demokratického západu. A abychom byli platným členem, který přispívá svými zkušenostmi z obou totalit minulého století k formování demokratické politiky.

My občané se rozhodujeme ve volbách, a jedny začínají již za několik hodin. Přál bych si, aby v těchto i všech dalších volbách jsme volili s vědomím naší minulosti, s myšlenkou na oběti holocaustu, se vzpomínkou na oběti obou minulých totalitních režimů a abychom zvolili demokratickou a svobodnou budoucnost.

Vzpomínkové setkání uzavřel Předseda Federace židovských obcí v ČR Petr Papoušek,

kteří na závěr „poděkoval především přeživším, bez jejich svědectví bychom mohli stěží porozumět hrůzám, které se v Evropě odehrávaly. Jejich boj za toleranci, pochopení druhého, diskuzi je třeba brát smrtelně vážně, protože oni jsou svědci toho, co může nastat, když se strach a nenávisť stane státní politikou a naplní politických stran. Braňme naši svobodu a demokracii, neboť jak je řečeno rabinem Jehošuuou v traktátu mišny Pirkejavot – výroky otců: „Nenávisť k jakékoliv lidské bytosti tě odstraní z toho světa.“

Vzpomínkové setkání a projevy byly dvakrát obohaceny o hudební vložku: Peter Györi: z Židovské symfonie, kterou přednesli – Peter Györi, Annamaria d'Almeida, Robert Fischmann a Petr Nouzovský.

Setkání doplnila výstava v Chodbě místopředsedů s názvem *Za hranice povinností – diplomaté ocenění titulem Spravedlivý mezi národy*, kterou připravilo Velvyslanectví státu Izrael pod záštitou senátorky Daniely Filipiové.

V Senátu fotografoval Michal Stránský

PAMÁTNÍK TEREZÍN V SEDMDESÁTÉM ROCE SVÉ ČINNOSTI

Jan Roubínek, ředitel Památníku Terezín

Rád bych shrnul uplynulý rok 2017 a vyjádřil, jak hluboce si vážím vzájemné spolupráce Památníku Terezín a Terezínských iniciativ. Patříme jeden k druhému. Bez vás by se staly domy bývalého terezínského ghetta jen dalším hromadným hřbitovem bez příběhu. Díky vaší pomoci svědectví o terezínském ghettu a odkazu vašich zahynuvších příbuzných zůstávají nadále živými. Za to vám z celého srdce děkuji a skláním se před nadšením, s nímž ke svému poslání přistupujete. Chtěl bych provést krátkou rekapitulaci hlavních událostí minulého roku, na nichž jste se často podíleli i vy, členové Terezínských iniciativ.

V lednu minulého roku jsme v Terezíně organizovali společnou vzpomínkovou akci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, Federace židovských obcí České republiky, Bavorského zemského sněmu a Nadace bavorských památníků, jež připomínala *Den památky obětí holocaustu*, významný den, jenž připomíná osvobození Osvětimi Rudou armádou v roce 1945. V dubnu pak proběhla tradiční vzpomínková akce *Jom ha-šoa* na paměť obětí holocaustu, během níž jsme společně četli jména dalšího sta obětí, které byly v terezínském ghettu vězněny. V dubnu jsme rovněž oslavili významné výročí vzniku Památníku Terezín. Je nám tedy již sedmdesát let. Při této příležitosti jsme v květnu slavnostně otevřeli výstavu plakátů s názvem *Památník Terezín – plakáty 1947–2017*. Zmiňuji-li naši výstavní činnost, rád bych se pochlubil i spoluprací s Beit Terezínem v Izraeli, s nímž jsme v září společně uvedli výstavu kurátorky Ruth Lubin s názvem *Hnědá kartonová složka – pocta Felixi Blochovi*. Spolupráce s Beit Terezínem je pro nás obzvlášť důležitá, neboť jak známo sdružuje, stejně jako Terezínská iniciativa, přeživší holocaust a jejich rodinné příslušníky. V květnu proběhla na Národním hřbitově již tradiční Terezínská tryzna. Zúčastnili se jí zástupci Senátu a Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, vlády České republiky a zastupitelských úřadů mnoha zemí. V září pak proběhla tryzna *Kever avot* k uctění židovských obětí nacistického vraždění z českých zemí.

Vzdělávací oddělení Památníku Terezín zorganizovalo a obsahově zajistilo během uplynulého roku celkem 206 jednodenních a vícedenních seminářů, kterými prošli 7 293 účastníci. Jednalo se převážně o semináře pro školní mládež z České republiky, ale i ze zahraničí, dále semináře pro pedagogy nejen z českých zemí, ale také z Polska. Jako každoročně též proběhla literární a výtvarná soutěž pro mládež, tentokrát pod názvem „*Je minulost stále živá?*“, a putovní výstavy sestavené z prací zaslaných do této soutěže nejen v loňském roce, ale i v letech minulých. Památník Terezín spolupracoval s Institutem Terezínských iniciativ, Národním pedagogickým muzeem a Národním institutem dalšího vzdělávání na projektu „*Školákem ve válečných letech*“.

Opravy a rekonstrukce terezínských budov, které jsou v naší správě, jsou patrně z pohledu běžného návštěvníka na první pohled viditelné nejvíce. Zaměstnanci technického oddělení Památníku za uplynulý rok opravili mimo jiné i střechy stájí, provedli rekonstrukci IV. dvora, a taktéž pokračovali v realizaci oprav vnějších ploch opevnění Malé pevnosti. V minulém roce jsme také připravovali rozsáhlou rekonstrukci domu v Dlouhé ulici č. p. 121. Práce začnou již letos. V budoucnu se stane tato budova, nacházející se v blízkosti modlitebny z doby ghetta, ubytovacím zařízením pro zahraniční účastníky našich vzdělávacích seminářů.

Pokusil jsem se stručně shrnout to hlavní, čeho se nám podařilo v roce 2017 dosáhnout. V roce nadcházejícím budeme společně v některých započatých úkolech pokračovat. Rád bych navázal na výbornou práci pana doktora Munka, a zároveň vnesl do činnosti Památníku i některé změny, které by mohly naši společnou práci ještě zdokonalit. Budu ale také rád, pokud mi Terezínská iniciativa dá podněty k vylepšení organizace našich společných aktivit, ať už v oblasti vzdělávání, či pořádání společných akcí jako jsou *Jom ha-šoa* či *Kever avot*. Dveře mé pracovny vám budou vždy otevřeny.

Ještě jednou vám za Památník Terezín děkuji a těším se na další spolupráci.

Přemístění kanceláře TI

Od konce letošního března je kancelář Terezínských iniciativ přemístěna do 2. patra (hned naproti knihovně) Jáchymovy 3.

Oddělení pro dějiny šoa Židovského muzea v Praze v roce 2017

Daniela Bartáková, foto Jiří Tejkal

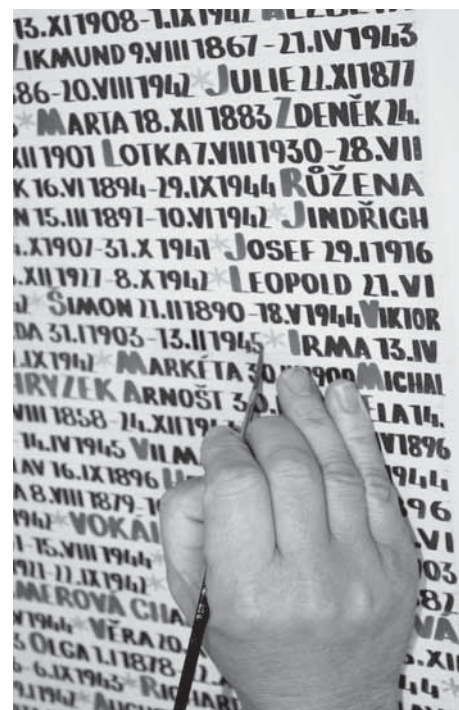
V rámci průběžného rozšiřování sbírek přijaly odborné pracovnice Oddělení pro dějiny šoa v uplynulém roce více jak tisíc pět set stran archivního materiálu, který je průběžně dále zpracováván.

V roce 2017 dále pokračovalo systematické nahrávání rozhovorů s pamětníky. Podařilo se nahrát celkem 60 rozhovorů s narátory převážně z České republiky, ale i z Izraele a Velké Británie. Orálně-historická sbírka Oddělení pro dějiny šoa v současné době čítá více jak 1 500 rozhovorů a je největší svého druhu v České republice.

Pracovnice oddělení nadále poskytují informace a služby badatelům z řad odborné i laické veřejnosti formou písemných i ústních konzultací. Rovněž vypracovaly řadu podkladů pro pátrání Červeného kříže a k vydání osvědčení na odboru pro veterány Ministerstva obrany.

V loňském roce intenzivně pokračovaly kurátorské práce na projektu nové expozice v Pinkasově synagoze a byly opraveny a doplněny některé nápisy jmen obětí na zdech synagogy. Rovněž byly zahájeny i přípravy nové expozice ve Španělské synagoze.

Oddělení pro dějiny šoa je zapojeno do několika mezinárodních projektů. Mezi hlavní z nich patří projekty *EHRI* (*Evropská infrastruktura pro výzkum holocaustu*) a *Hranice paměti* (*Frontier of Memory*). Cílem projektu *EHRI* je zlepšit přístupnost a propojit archivní prameny související s tematikou šoa. Projekt *Hranice paměti* zkoumá osudy židovských obyvatel z tzv. Sudet, kteří tvořili velkou, dosud neprobádanou skupinu obětí šoa z Čech a Moravy. V jeho rámci vzniká databáze obětí z této oblasti.

Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze

Zuzana Pavlovská a Aleš Weiss, foto Dana Cabanová

V roce 2017 pobočky Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze a v Brně (dále OVK ŽMP), které byly sloučeny 1. listopadu tohoto roku, zajišťovaly pravidelné přednášky a interaktivní programy pro školy věnované tematice šoa, antisemitismu a perzekuce českých a moravských Židů za druhé světové války. Celkem se našich vzdělávacích programů v obou pobočkách zúčastnilo téměř 11 700 žáků a studentů z České republiky. Tradičně největší zájem přitom mají školy o interaktivní programy s aktivním zapojením účastníků a s následnou besedou s pamětníkem. Mezi tyto programy patří *Hanin kufřík*, *Holocaust v dokumentech*, *Ghetto Lodž*, *Nevítaní cizinci*, *My a oni – antisemitismus a moderní společnost* a *Dobrodruhy proti své vůli*. Interaktivní program *Dobrodruhy proti své vůli* podle stejnojmenné knihy Joanie Holzer Shirm byl prezentován na mezinárodním II. stupni semináře pro pedagogy v Památníku Terezín, kde se setkal s velkým ohlasem.

I v roce 2017 pokračovalo OVK ŽMP v realizaci projektu na podporu učňovského školství, jehož cílem je účinná prevence proti společensky nebezpečným jevům, jako jsou např. extremismus, antisemitismus a rasismus, a rizikovému chování ve společnosti. V průběhu letošního ročníku vznikla metodika pro pedagogy *Jak učit o antisemitismu* a nový workshop pro studenty zaměřující se na současnou

problematiku antisemitismu v České republice. V rámci projektu jsme letos podpořili 805 žáků výučních oborů. Program se uskutečňuje ve spolupráci s Magistrátem hlavního města Prahy.

Koncem roku 2017 proběhly v OVK ŽMP dvě speciální dílny pro sluchově postižené studenty ze SŠ, ZŠ a MŠ pro sluchově postižené v Praze 5. Dopolední program věnovaný oslavě svátku Chanuka byl určen pro žáky. Odpoledního programu se účastnily rodiny s dětmi. Oba programy ►

byly doplněny prohlídkou Maiselovy synagogy. Celkem se workshopu zúčastnilo 51 návštěvníků.

Projektu *Krokus*, který OVK ŽMP pořádá ve spolupráci s irskou organizací Holocaust Education Trust Ireland (HETI), se letos zúčastnilo nebývalé množství škol z celé České republiky. HETI školám zdarma poskytuje cibulky žlutých krokusů, které účastníci projektu na podzim zasadí jako připomínku jednoho a půl milionu židovských dětí, jež zahynuly během šoa, a statisíců dalších dětských obětí války. V ideálních podmínkách cibulky krokusů vykvetou na konci ledna nebo na začátku února – v blízkosti data Mezinárodního dne památky obětí holocaustu (27. ledna). Pražská a brněnská pobočka OVK ŽMP během září a října rozeslaly sazenice do 488 škol.

OVK ŽMP letos také připravilo novou putovní výstavu s názvem *Motýla jsem tu neviděl: Kresby dětí z terezínského ghettu*. Cílem této výstavy je přiblížit skrze dochované dětské kresby svět těch nejmenších, kteří se stali během druhé světové války vězni v terezínském ghettu. Výstava vychází ze sbírky dětských kreseb, která vznikla v Terezíně v období necelých dvou let (1942–1944) díky pedagogickému působení významné výtvarnice Friedl Dicker-Brandeis (1899–1944). V lednu 2018 bude slavnostně představena v římské opěře za účasti J. E. JUDr. Pavla Vošalíka, velvyslance České republiky při Svatém stolci.

Stejně jako v předchozích letech i v roce 2017 nabídlo OVK ŽMP širokou paletu večerních kulturních pořadů pro veřejnost. V Maiselově synagoze a v auditoriu OVK v Maiselově 15 jich v uplynulém roce proběhlo bezmála osmdesát. Program Maiselovy synagogy nadále tvořily především koncerty klasické hudby, diskuze, slavnostní představení knih nebo komponované večery. Mezi interprety se objevili např. Petr Wagner, Duo Teres, Sedláčkovo kvarteto, Victoria Ensemble a Concerto Aventino. Mimořádně působivým uměleckým zážitkem byl

Bennewitzovo kvarteto a Soňa Červená

koncert Bennewitzova kvarteta pořádaný při příležitosti Jom ha-šoa, v jehož druhé části vynikající Soňa Červená přednesla melodram *Píseň o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilka* od Viktora Ullmanna. Příběhy českých Židů druhé poloviny 20. stol. přinesl třetí a závěrečný ročník cyklu *Naše 20. století*. Pozvání přijali Karol E. Sidon, Leo Pavlát, Jiří Daniček, David Mayer, Harry Farkaš, Frank Reiss nebo David Stecher. Jedním z ústředních témat byla i v roce 2017 perzekuce Židů během šoa, které se ve večerních pořadech ŽMP prolínalo rozličnými žánry: ve filmu prostřednictvím komentovaných projekcí v rámci cyklu řady oborových odborníků: Alice Aronové, v literatuře v rámci cyklu Erika Gilka, představením publikací Jiřího Holého, Agaty Schindler a Blanky Soukupové nebo uvedením nové putovní výstavy věnované Anne Frankové.

Závěrem bychom chtěli vyslovit poděkování všem pamětníkům a členům Terezínské iniciativy, kteří s námi v roce 2017 spolupracovali a podíleli se na aktivitách OVK ŽMP. Velmi si toho vážíme a těšíme se na další spolupráci i v roce 2018.

Institut Terezínské iniciativy v minulém roce

Eliška Waageová, Tereza Štěpková

Rok 2017 byl pro Institut Terezínské iniciativy opět plný výzev a očekávání.

Naším hlavním úkolem je dokumentace obětí holocaustu. Náš dlouhodobý projekt Databáze obětí – Terezínské album úspěšně pokračoval i v roce 2017 a bude pokračovat i v letošním roce. Loni došlo k zásadní změně v přístupu k digitalizovaným dokumentům, když se nám podařilo zveřejnit významnou část dosud nezveřejněných dokumentů z archivů v Praze, Plzni a Brně. K dosud zveřejněným dokumentům nyní přibylo 76 tisíc nových. Podařilo se tak vrátit tváře mnoha dalším obětem z těchto tří měst. V práci s dokumenty i nadále pracujeme a získáváme nové. Velký dík patří také soukromým dárcům, kteří se nejen s námi ale i s uživateli databáze podělili o svá rodinná foto a dokumenty. Pomáháte nám tak rozšířit obraz meziválečného života – archivní a soukromé fotografie tvoří společně ucelený obraz o tehdejší každodenní životě. Dokladem, jak plastické příběhy je možné z archivních dokumentů sestavovat, jsou články

v rubrice *Od čísel k příběhům* na portálu holocaust.cz, např. „Cizinci v rodné i nové zemi“ o bratřech Alterových z Plzně.

Mezi naše dlouhodobé poslání patří též pečovat a rozšiřovat odbornou knihovnu, kterou Institut Terezínské iniciativy provozuje od roku 1995. Jak se již čtenáři Terezínské iniciativy mohli dočíst v čísle 88 z listopadu minulého roku, knihovna získala nový katalog, který je dostupný na <https://jachymka.jabok.cuni.cz>. Čtenáři si tak mohou knížky vyhledat v pohodlí domova. Katalog je zároveň i katalogem Knihovny Židovské obce v Praze a lze tedy vyhledávat v obou knihovnách.

V roce 2016 jsme spolu s Památníkem Terezín, Národním pedagogickým muzeem a Institutem pro další vzdělávání zahájili projekt *Školákem ve válečných letech*, který vyvrcholil 15. března 2017 slavnostní vernisáží stejnojmenné výstavy v budově Pedagogické fakulty UK v Praze. K výstavě, které zde byla k vidění až do 8. května, se vázalo několik vzdělávacích seminářů pro vysokoškolské studenty.

24. dubna se konalo již tradiční Veřejné čtení jmen obětí holocaustu – Jom ha-šoa. V roce 2017 proběhlo již ve 13 městech. Jsme rádi, že se tuto akci daří rozšiřovat každý rok o nová místa. Tématem byla cesta Od čísel ke jménům – od jmen k příběhům a přinesli jsme základní informace o databázových systémech, kde je možno pátrat po osudech jednotlivých obětí holocaustu z českých zemí.

V roce 2016 jsme také zahájili projekt „Identita evropských Romů ve 20. století“. Ve dnech 11. až 13. května proběhla mezinárodní konference v Praze, ve dnech 20. až 22. srpna letní škola pro učitele v Brně a od 7. do 9. prosince studentská konference v Praze.

Dalším dlouhodobějším projektem je vzdělávací projekt „Tváří v tvář historii. Výchova k respektu a toleranci“. Projekt je rozdělen do dvou částí – první se věnuje seminářům pro pedagogy a druhá seminářům pro žáky středních a základních škol. Jsou mezi sebou úzce provázané a navazují na sebe. Součástí seminářů jsou také besedy s pamětníky, jedné z nich se ještě účastnila nedávno zesnulá paní Eva Štichová.

Projekty „Výchova k respektu a toleranci“ a „Identita evropských Romů“ mají společného nejen to, že budou oba završeny v roce letošním, ale v rámci obou jsme uspořádali exkurzi na místo paměti, a to do Let u Písku. Studenti zapojení do projektu Výchova k respektu a toleranci zamíří na jaře tohoto roku také do Terezína. Nejen že se tedy setkají s pamětníkem při besedě přímo v *Jáchymce*, ale pak také budou moci zhlédnout místa, o kterých toho tolik slyšeli.

Vedle vzdělávacích projektů pro české školy se též věnujeme akcím pro veřejnost. Vedle již zmíněného Jom ha-šoa jsme se v roce 2017 účastnili také knižního veletrhu Svět knihy, kde jsme naši knižní produkci prezentovali společně s nakladatelství P3K a Společností pro jazyky.

Rok 2017 jsme završili Dnem otevřené *Jáchymky* (o kterém se v tomto čísle Terezínské iniciativy můžete dočíst také). Posledním návštěvníkem *Jáchymky* v roce 2017 byl izraelský velvyslanec Daniel Meron s manželkou. (Na fotografii.) Společně obdivovali historii budovy a výstavu, která ji přibližuje, ale také naši odbornou knihovnu a činnost, kterou společně Institut TI a Terezínská iniciativa vykonávají na poli připomínky.

Den otevřené Jáchymky 2017

Eliška Waageová, foto Dana Gabalová

13. prosince 2017 se již po páté otevřely dveře *Jáchymky*, abychom přivítali návštěvníky, kteří si chtěli poslechnout odborné přednášky, prohlédnout výstavy, navštívit naše knihovny nebo se jen potkat u kávy a knížek se svými známými.

Program byl zahájen ve dvě hodiny odpoledne krátkým uvedením dvou novinek z Institutu TI – a sice představením nového knihovního katalogu *Jáchymka* a nově zveřejněných dokumentů v Databázi obětí – Terezínském albu. V Databázi obětí na holocaust.cz jsou od července zveřejněny dokumenty, které byly doposud naskenovány v Národním archivu v Praze, Státním oblastním archivu

v Plzni a Moravském zemském archivu v Brně. Jedná se o téměř všechny doposud nashromážděné dokumenty, které byly zveřejněny po změně přístupu ke zveřejňování dokumentů jako takových.

Následně se Aletta Beck pokusila ve své přednášce s názvem „Hledání slov – Holocaust, Šoa, Murdaripen / Samudaripen / Baro Murdaripen a popírání zločinů nacismu“ najít odpovědi na otázky, zda je dnes všeobecně jasné, že národní socialisté pronásledovali a vraždili Romy a Sinti z rasistických důvodů? Máme hledat a najít správná slova a výrazy, kterými budeme nejhorší genocidu v dějinách lidstva nazývat? Může to přispět k tomu,

abychom se vyvarovali dohadům, kdo trpěl „více“ než někdo jiný? A zároveň přispět k uznání pronásledování Romů a Sintí jako součásti našich společných moderních dějin?

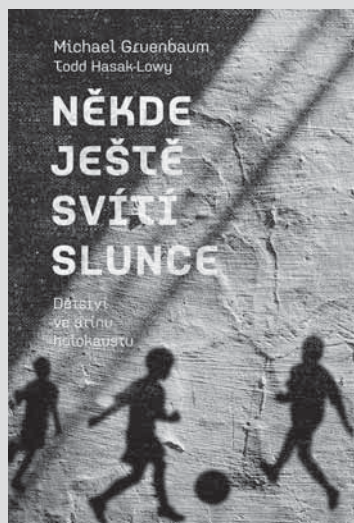
Ve spolupráci s nakladatelstvím P3K jsme v Jáchymce představili novou knížku, která vyšla jen pár dní před Dnem otevřené Jáchymky. Jedná se o knihu „Někde ještě svítí slunce“ a jde o paměti Michaela Grünbauma. Sám autor nemohl být přítomen, ale nahrál návštěvníkům vzkaz, ve kterém děkuje a vzpomíná na přátelství s Tommy Karasem, otcem vydavatele českého překladu své knihy a žákem židovské školy v Jáchymce. Představení knihy se zúčastnili také žáci pražské Přírodní školy, kteří jsou ve stejném věku jako Michael Grünbaum v době, na kterou v knize vzpomíná, a přečetli ukázky z knihy. Knihu si mohli zájemci na místě zakoupit, stejně tak jako další knihy z produkce nakladatelství P3K.

Den otevřené Jáchymky zakončil Benjamim Frommer z katedry historie na Northwestern University v Evanstonu v Chicagu a představil svůj projekt, na kterém Institut Terezínské iniciativy spolupracuje, a to přednáškou s názvem Židovské byty: Nucené přesídlení Židů v protektorátu Čechy a Morava, 1939–1943. Během prvních let nacistické okupace Čech a Moravy byli Židé vystaveni nucenému vystěhování a přesídlování ze svých domovů do menších bytů, do izolovaných čtvrtí nebo dokonce z celých měst do jiných. Benjamim Frommer ve své přednášce otevřel otázky tzv. židovských bytů za okupace a probral důsledky pro židovské i nežidovské obyvatelstvo ve velkých i menších městech protektorátu Čechy a Morava.

Pro ty, kteří zrovna nenaslouchali přednáškám, bylo připraveno malé občerstvení a dvě putovní výstavy – Nechte mě být, jaká jsem. Příběh Anne Frankové a Ztracená paměť, které se na pár dní vrátily do Jáchymky, než se zase vydají na cestu po Česku, byla k nim také připravena komentovaná prohlídka. Návštěvníci si též mohli zakoupit knihy z produkce Institutu či využít možnosti si popovídat s přáteli.

Někde ještě svítí slunce

(*Dětství ve stínu holokaustu*)

V listopadu minulého roku vyšla česky v nakladatelství P3K vzpomínková kniha Michaela Gruenbauma Někde ještě svítí slunce. Jde o specifickou knihu vzpomínek Michaela Gruenbauma (dnes žije v USA), převyprávěné spisovatelem Toddem Hasak-Lowym a do češtiny přeložené Jiřím Zbořilem. Kniha má 312 stran (včetně fotografické přílohy), formát 140x205 cm, pevná vazba. Více informací najdou čtenáři na www.p3k.cz.

Strhující paměti psané v první osobě přítomného času sledují očima mladého Michaela stále otřesnější vývoj událostí v nacisty okupovaném Československu mezi lety 1939–1945. Zpočátku v desetiletém Míšovi roste pocit nespravedlnosti, vůči níž protestuje slovy: „Každý den nějaký nový předpis a horší jídlo a žádný fotbal.“

Když německá armáda obsazuje Prahu, sleduje pochodující vojáky spíše zvědavě než vyděšeně, dokud ovšem nezahledne manželský pár, který páchá sebevraždu skokem z balkónu a až do poslední chvíle se drží za ruce. Pak už je jen čím dál hůř: ghetto, žluté hvězdy, vražda otce, vzrůstající pocit nebezpečí, hlad, ponížení.

To vše vrcholí příjezdem rodiny do Terezína. Tam se Míša připojí ke skupině čtyřiceti chlapců, kteří žijí, pracují a hrají si pod přísným, avšak milujícím dohledem mladého muže jménem Franta, který jim říká Nešarimové a vede je k vysoké morálce: „Nesmíme dopustit, aby nás cokoli připravilo o naši lidskost.“ Vynalézavost, láska k bližnímu a odvážný vzdor, kterými se Míša, jeho matka, Franta a další postavy vyznačují, vykreslují na pozadí neustále se horšících poměrů výmluvný odkaz lidské odolnosti.

Více jsme o této knize (Somewhere There Is Still a Sun) a o M. Gruenbaumovi psali v našem časopise v čísle 80 v dubnu 2016 na zadní straně obálky. (Pozn. redakce)

V souvislosti s tématem Anne Frank jsme navázali spolupráci s nakladatelstvím Triáda a připravili k prodeji knihy o Anně Frankové, a to včetně nově vydaného komiksového zpracování jejího deníku.

Děkujeme všem, kteří využili možnosti strávit příjemné odpoledne v inspirativním prostředí historické budovy bývalé židovské školy v Jáchymově ulici. Těšíme se na shledání i v příštím roce.

Zpráva vzdělávací komise Terezínské iniciativy za rok 2017

Michaela Vidláková

Nejdůležitější činností vzdělávací komise stejně jako v dřívějších letech je příprava a vyplňování grantových žádostí týkajících se financování zájezdů českých studentů a žáků do Památníku Terezín, a následně pak příprava průběžných a závěrečných zpráv o jejich plnění. Největší finanční podporu poskytlo Ministerstvo školství ČR, cca 70 %, zbytek pak NFOH a Židovská obec Praha. S Claims Conference to letos příliš nefungovalo, dostali jsme informaci o termínu k podání žádosti se zpožděním, a i když bylo přislíbeno, že naši žádost přesunou do příštího kola, čili o půl roku později, což sice učinili, přidělili nám však jen polovinu žádané sumy. I když platbu stejně dostáváme až po skončení příslušného roku. Díky všem těmto institucím se však podařilo pokrýt veškeré potřebné náklady a nebylo nutno brát z tenčících se vlastních zdrojů. Takže hrstka přeživších si již nemusí sama ze svých peněz financovat návštěvnost škol v Památníku, jak tomu bylo v počátcích tohoto projektu. Jsme za to všem jmenovaným institucím opravdu vděční, protože bez námi hrazené dopravy by asi významně ubylo škol, které Památník navštíví a absolvují přitom vzdělávací program, který jim na základě dohody s TI poskytují profesionální pracovníci Památníku. Tato činnost, i když neslouží přímo našim členům, je plně v souladu s jedním z hlavních bodů stanov TI, tj. boji proti antisemitismu ve společnosti.

Další funkce komise spočívala ve vedení seznamu pamětníků pro účast na různých akcích, hlavně při besedách ve školách a při jiných vystoupeních, tryznách apod. Bohužel, člen komise, který tuto agendu zajišťoval, Ing. Pavel Werner v r. 2017 zemřel, takže jeho činnost přebírá paní Z. Franklová. Jenže seznam pamětníků se tenčí a ubývá těch, kteří by byli schopni a ochotni někam zajet nebo být zavezeni. Většina lektorů, škol, ŽMP a dalších organizací si již také našla z našich řad své stálé spolupracovníky, které oslovuje přímo. V tomto směru je tedy pomoci komise zapotřebí už jen málokdy.

Ještě poznámka na konec: V Claims Conference prý již ubývá peněz, a tak bylo nutno omezit výdaje na granty. **Přispívání ze zdrojů Claims Conference na zájezdy žáků a studentů do památníků holocaustu na Východě tedy rokem 2017 skončilo.** Je to určitě paradox – kde jinde než na Východě byly ty nejnámennější vyhlazovací tábory? Co jiného dokáže člověka oslovit silněji a dát lepší představu, co to byl holocaust, než např. Památník Auschwitz- Birkenau? Dnes, kdy právě podporovaných pamětníků ubývá a měla by tedy klesat i spotřeba sociálních grantů, dnes, kdy v Evropě stoupá antisemitismus, právě vzdělávání mládeže, jediná možnost, jak tomu trochu bránit, je omezováno. (Ale vysvětluje jim to. Bylo tak už rozhodnuto a tečka.)

Zahájení činnosti Institutu terezínských skladatelů a nabídka členství

Jak již tento časopis psal, byl na slavnostním shromáždění na terezínské radnici v srpnu 2017 založen v Terezíně spolek s názvem Institut terezínských skladatelů. Institut má nyní fungující Executive Board (česky vedení spolku) a formující se Honorary Board (česky čestné vedení spolku). Členy vedení spolku jsou: paní Gaby Flatow, profesor Yuval Shaked, pan Murry Sidlin, pan Martin Kult a pan Jiří Polák. Jednáme s dalšími světovými osobnostmi o jejich možném členství ve vedení Institutu, aby svými zkušenostmi přispěli k úspěchu činnosti spolku. Členy čestného vedení spolku jsou paní Dr. Dagmar Lieblová a pan Dr. Pavel Rychetský – a opět jsme oslovili další osobnosti.

Vedení spolku schválilo na svém jednání pravidla individuálního členství v Institutu terezínských skladatelů. Jejich znění je detailně uvedeno na webu institutu, zde z nich jen vybíráme to podstatné pro členy Terezínské iniciativy; tedy to, že pro členy TI je členství zdarma. Výhody členství

přinášejí pravidelný Věstník spolku a vstupenky zdarma na koncerty festivalu Věčná naděje; podrobnosti jsou opět uvedeny na webu Institutu, kde je také uveden program aktivit Institutu.

Prosíme tedy čtenáře, aby zvážili své členství v Institutu terezínských skladatelů, ke kterému je srdečně zveme.

Pokud budete mít zájem zašlete, buď poštou nebo e-mailem, svůj zájem o členství a do tří týdnů dostanete členský průkaz v papírové podobě a jeho elektronickou verzi, pokud budeme mít adresu, na kterou ji bude možné zaslat.

Jiří Polák, ředitel spolku

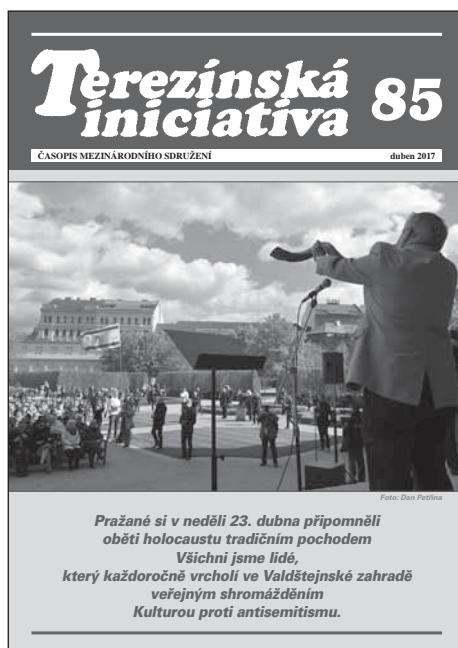
Adresa:
Institut terezínských skladatelů,
Akademická 409, 411 55 Terezín,
Husakova@terezincomposersinstitute.com
Telefon: 602 433 433

13. prosince obdržel Luděk Eliáš titul Čestný občan města Ostravy za celoživotní práci a významný přínos pro město Ostravu. Gratulujeme!

Předsednictvo TI

Rok se s rokem sešel aneb od sněmu do sněmu na stránkách našeho časopisu

Michal Stránský

Ohlížíme se za uplynulým rokem a listujeme v časopise Terezínská iniciativa, abychom si připomněli, o čem jsme vlastně psali a čemu jsme se v uplynulém roce věnovali.

85. číslo (duben 2017)

přineslo na titulní straně fotografii Dana Petřiny z tradičního shromáždění **Všichni jsme lidé** ve Valdštejnské zahradě, kterým vrcholil každoroční pochod **Kulturou proti antisemitismu**. Rozsáhlou reportáž napsala Michaela Vidláková. Na prvních šesti stránkách jsme se věnovali **sněmu TI**. Tentokrát jsme volili předsednictvo a revizní komisi. Ve 13 městech a obcích České republiky se 24. dubna konalo **veřejné čtení jmen obětí holocaustu – Jom ha-Šoa. Rozhovor s Evou Smolkovou**, která oslavila devadesátiny, přinesla Anna Lorencová. Devadesáté narozeniny oslavila také Anna Lorencová, které gratuloval v řeči vázané její bratr Hanuš Hron a také popsal jejich **poslední cestu z Terezína v roce 1945**. Pavel Štingl vzpomněl na v dubnu zemřelého **Petra Erbena**. Upozornili jsme také na výstavu v Jubilejní synagoze pod titulkem **Aron Grünhut – zachránce slovenských Židů**. Sestry Helena Mílková a Ludmila Zárubová vzpomněli na **Lenzing, jeden z málo známých koncentračních táborů**. **Za svým obyčejným životem** se ohlédla Eva Štichová. Studentským pracím na téma: **Vyučování bylo zakázáno** jsme věnovali dvoustranu. Na zadní straně obálky jsme přinesli reportáž z besedy **Jsem Žid a zdrav**, která proběhla v Café jedna se dvěma lékaři – Janem Pirkem a Lukášem Pollertem.

86. číslo (červen 2017).

Na titulní straně je fotografie Michala Stránského z pražského Hlavního nádraží, kde byl instalován **Památník rozloučení** – upomínka na hrdinství a odvahu rodičů 669 dětí, které zachránil Nicolas Winton. V Terezíně jsme v květnu oslavili **70 let Památníku**. Reportáž z tradiční Terezínské tryzny jsme přinesli na čtyřech stranách. Rozhovor s nově jmenovaným ředitelem Památníku Terezín **Janem Roubínkem** napsala Zoja Franklová. **Do Osvětimi už nepojedu** je titulek rozhovoru Michala Stránského s Ankou Hyndrákovou. Příběh Dagmar Lieblové je zaznamenán v knize **Přepsali se, a tak jsem tady**. Knížka vyšla ve španělštině a D. Lieblová ji prezentovala v Madridu, Toledu, Segovii a Huesce. Ve Švýcarsku se konala výstava **Poslední přeživší holocaust ve Švýcarsku**. Šlo o vyprávění 14 pamětnic a pamětníků o tom, jak přežili šoa a jak potom žili dál. V Minsku byla pro veřejnost otevřena výstava **Vyhla-zovací komplex Malý Trostinec – historie a připomínka**. K 90. narozeninám Zuzany Růžičkové natočili v USA film s názvem **Zuzana: hudba je život**. Na druhé a třetí straně obálky jsme otiskli dvě básně Marka Šlechty. **Láska bez happy-endu** se jmenoval fejeton Hanuš Hrona a **o memoriálu Hany Greenfieldové** v Terezíně psala Dagmar Lieblová.

87. číslo (září 2017).

Titulní stránka je věnovaná kresbě osmileté žákyně, která navštívila představení Brundibár. **Antisemitismus**

nahradil antisemitismus minulého století – pod tímto titulkem se Pavel Hoffmann zamýšlí nad dnešním světem. Zoja Franklová zpovídala **Lisu Mikovou** v třístránkovém interview. Recenze filmu **Konec vzpomínek**, v němž vyprávějí přeživší holocaust, kteří dnes žijí ve Švýcarsku. Výlet do minulosti popisuje článek **Záchrana bulharských Židů**. Hlavní zásluhu na tom, že v Bulharsku nedošlo ke konečnému řešení má Dimitar Pešev, tehdejší místopředseda parlamentu, a bulharská pravoslavná církev. 10. březen je v Bulharsku **Dnem záchranu bulharských Židů**. V srpnu proběhl v Terezíně a v Praze nultý ročník festivalu **Věčná naděje. Terezínští skladatelé a Gustav Mahler**. 2. srpna se k připomínce romské genocidy připojila Židovská obec a Institut Tereziňské iniciativy. V tomto čísle jsme na čtyřech stránkách otiskli první část karikatur z Terezína, jejichž autorem byl **Tereziňský umělec Erich Lichtblau-Leskly**. Dvoustranu jsme věnovali studentským literárním a výtvarným pracím, které ohodnotil cenami Památník Terezín. Také v roce 2017 se konal **Pochod Vrba-Wetzler**. Soubor **Canadian Children's Opera Company** předvedl v Praze své pojetí Brundibára. Mladý pravuk J. R. R. Tolkiena (otce Hobitů) **Nicolas Tolkien napsal divadelní hru Terezín**, která měla v New Yorku v minulém roce premiéru.

88. číslo (listopad 2017)

má na titulní straně fotografii M. Stránského z **Bubnování na nádraží v Bubnech**. 16. října a zejména jeho

připomínce na Židovském hřbitově v Praze, u Parkhotelu a v Památníku ticha v Bubnech je věnována reportáž na dvoustraně. V rámci připomínky zahájení transportů předvedli herci a tanečníci **BodyVoiceBandu** na nádraží v Bubnech E. F. Burianovu **Vojnu**. Povídaní o **Jirkovi Zeimerovi** napsal jeho někdejší spolužák z gymnázia v Křemencově ulici. Na zeď Pinkasovy synagogy se po setmění promítají **Tváře obětí holocaustu** – rozhovor s Janou Šplíchalovou zaznamenala Zoja Franklová. **O Svobodné škole v Praze 7** psala s obdivem Michaela Vidláková. V tomto čísle jsme dokončili povídaní o Terezíně v karikaturách Ericha Lichtblau-Leskly. Gaby Flatow dostala v Londýně vyznamenání SRN **Kříž za zásluhy. Pohádkový život Věry Štinglové** přiblížil čtenářům v rozhovoru Michal Stránský. **O nejslavnější pasačce ovcí z Terezína** – Doris Grozdanovičové vyprávěla Ludmila Chládková. **Na Zuzanu Růžičkovou** vzpomínala Evelina Merová. **V Nýrsku vzpomněli**

na svého slavného rodáka Maxe Reisera a v Lošticích položili první **Stolpersteiny**. Institut Tereziňské iniciativy spustil **nový on-line katalog**. Jana Králová vzpomínala s vděčností na svou tetu, která se jí ujala a tím ji ušetřila strádání v Terezíně, případně i jinde. **O Leica Freedom Train** a o Ernstu Leitzovi vypráví text, který z internetu převzala a do časopisu přinesla Michaela Vidláková. Dvě stránky jsme opět věnovali oceněným studentským pracím na téma: **Je minulost stále živá?**

89. číslo (leden 2018)

držíte právě v ruce a určitě si všimnete projevů, které zazněly v Senátu u příležitosti **Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti**. V předstihu před sněmem si můžeme přečíst o uplynulém roce v **Památníku Terezín, v Židovském muzeu v Praze** a v **Institutu Tereziňské iniciativy**. Titulky dalších článků mluví samy za sebe – **Otevřená Jáchymka, Zpráva vzdělávací komise TI za minulý rok, Přehled článků v časopise TI od sněmu do sněmu a Zahájení činnosti Institutu tereziňských skladatelů**. Redakce časopisu upozorňuje také na zajímavé výstavy – **Kniha života, Školákem ve válečných letech a Jsem Jehuda Bacon**. V minulém roce nás navždy opustily – **Eva Štichová, Ruth Bondyová a Růženka Brösslerová**. Do divadla Kolowrat čtenáře pozvala Zoja Franklová a také jsme popisovali besedu pod názvem **Jsem Žid a zdrav** s Danielem Hermanem a Michaelem Žantovským.

Nečekaný dar

Zemská centrála pro politické vzdělávání ve Spolkové zemi Porýní-Falc uděluje každým rokem Cenu za literaturu pojmenovanou po Gerty Spies.

Gerty Spies byla německá spisovatelka (1897–1997) literárně činná už před válkou. V psaní pokračovala za ztížených podmínek i v Terezíně, kam byla deportována v červenci 1942 z Mnichova. Po osvobození se tam vrátila. Kromě řady jiných prací vyšla v roce 1947 její sbírka básní *Theresienstadt* a v 80. letech kniha vzpomínek *Drei Jahre in Theresienstadt*. Zemřela v Mnichově krátce před svými 101. narozeninami.

V roce 2017 byl touto cenou za literární práce ke společensko-politickým tématům vyznamenán německý spisovatel Ralf Rothmann (*1953), jehož román *Zemřít na jaře* (v originále *Sterben im Frühling*) vydalo nakladatelství Argo, 2017.

Toto vyznamenání je spojeno s finanční dotací ve výši 5 000 EUR a Ralf Rothmann se rozhodl, že tuto částku věnuje jako dar Terezínské iniciativě.

Ve svém děkovném projevu při slavnostním předávání vyznamenání v Mohuči dne 29. 11. 2017 se mimo jiné zabýval tím, co pro něj a jeho práci znamená dílo Gerty Spies a za co jí vděčí. Svůj proslov pak zakončil takto:

„Pokud jde o peněžní částku, prosím, abyste ji poukázali Terezínské iniciativě v Praze, mezinárodnímu sdružení bývalých vězňů, které se stará o výzkum historie Terezína v letech 1941 až 1945, o sociální potřeby přeživších šoa a kromě toho se snaží aktivně přispívat k politickému vzdělávání nové generace Evropanů tím, že členové přednášejí jako pamětníci doma i v zahraničí...“

Stalo se, peníze už došly na náš účet. Je to skutečně naprosto neobvyklý a nečekaný dar, za který Ralfu Rothmannovi velice děkujeme.

Dagmar Lieblová

Knihy života, příběhy 16 osob přeživších holocaust

Výstava ve foyer 3. lékařské fakulty UK, Ruská 87, Praha 10, 11. 12. 2017 – 19. 1. 2018

<https://www.facebook.com/events/170075203587257??ti=ia>

Autorem a pořadatelem výstavy je Ben Eden. Vernisáž zahájil pan děkan prof. MUDr. Michal Anděl, CSc. Po něm promluvil Jeho Excelence velvyslanec Státu Izrael pan Daniel Meron, následoval proslov pana Yechiela Bar Chaima, bývalého programového ředitele nadace American Jewish Joint Distribution Committee, která původní projekt sponzorovala. Potom autor výstavy Ben Eden krátce řekl něco spíše osobního o projektu a jeho významu a na zakončení programu studentka Lenka Lony Zahradníková zahrála na housle Elegii od Josefa Bohuslava Foerstera. Fakulta následně pozvala účastníky vernisáže na malé občerstvení.

Bohužel se mi vždycky sejde několik akcí najednou, a tak jsem se nemohla zúčastnit vernisáže, i když bych byla všechny osoby uvádějící výstavu moc ráda potkala, jak Michala Anděla, kterého znám ještě jako mladého začínajícího lékaře z IKEM, kde jsem tehdy pracovala, také s Yechielem se známe léta letoucí, zažila jsem již i několik hezkých setkání s J. p. Danielem Meronem a „Syna Ráje“ (což je překlad z hebrejštiny jména autora výstavy), bych byla velice ráda poznala.

Splnilo se mi alespoň to poslední. Jednak mě zajímalo téma a jednak jsem na internetu spatřila známé tváře, které už málem ve vzpomínkách zasul nemilosrdný čas. Šla jsem se tam tedy podívat jindy. Prohlížím první část výstavy a hledám, kde pokračuje – a tu mne osloví muž, přivede mě tam, rozsvítí, abych lépe viděla na poznámky, které jsem si dělala. Pod fotkami známých tváří z Domova Charlese Jordana jsou totiž napsány epizody z jejich života – a mne zajímalo, co právě pro ně bylo tak významné. Každý z nás přece má nějakou událost, která se mu nejvýrazněji zapsala. Neznámého zřejmě zajímalo, co mě tam přivedlo a proč si tak

podrobně vše zaznamenávám. Představil se mi – a on to byl sám autor, Ben Eden! Ta náhoda! Taky jsem se představila a řekla, co mne sem přivádí, koho jsem z vyobrazených tváří znala, sem tam přidala o nich maličký detail. Bohužel jsme měli jen chvíli, spíchal na nějaké vyučování, ale zřejmě i on měl z tohoto setkání radost. A já bych byla ráda věděla, co ho k tomu všemu přivedlo. No snad se ještě někdy potkáme...

Kdo tedy je Ben Eden? Obrátila jsem se na internet (<http://www.beneden.com/>) a zjistila toto: je to mezinárodně činný fotograf, žurnalista, dokumentarista a umělecký fotograf, pobývá v Londýně a v Praze, pracuje pro knižní publikace, muzea, nadace, neziskové organizace i pro firmy a podílí se na mnoha různých projektech. Hovoří 7 jazyky. Mezi jeho významné klienty patří skutečně světová jména: *The Ronald S. Lauder Foundation, Jewish Distribution Committee (JDC), The New York Times, The Wall Street Journal, The Chronicle of Higher Education, Süddeutsche Zeitung, Profil, Suhrkamp Verlag, Handelsblad, Random House, Thomson Gale, Kösel Verlag, La Croix, La libre Belgique, MacArthur Foundation, Grinnell College, University of Chicago, Universitätskolleg zu Berlin, American University of Beirut, University of Twente a dánské i české Ministerstvo školství. Je také autorem titulní fotografie na nových webových stránkách Nadace Ronalda Laudera.*

A čí tváře na mne na výstavě hleděly a nač vzpomínaly vyobrazení staří lidé? Je to zvláštní, paní Gardová nejlépe vzpomínala na oslavu svých narozenin v Terezíně, kde narozeninovým dortem byl chleba s margarinem trochu posypaný cukrem. (Takový jsem tam dostala k 6. narozeninám taky.) Ruth Kleinová naproti tomu vzpomněla na jiné narození

Marie Gardová

Ruth Kleinová

Gertruda Ernstová

Šarlota Králová

Dezider Salomon

– na to, jak pomáhala v noci na pochodu smrti Aniče přivést na svět malého Tomáška. Někteří vyprávěli, jaké maličkosti rozhodovaly o tom, zda přežijí: Paní Ernstová v Gross Rosenu zůstala mezi těmi nemocnými, kteří nebyli poslání na pochod smrti – měli být zlikvidováni na místě. Jenže půda byla zmrzlá a nešlo vykopat hrob. Než se to podařilo, přiblížili se Rusové a esesáci uprchli. Paní Šarlota Králová byla při příchodu do Osvětimi při selekci poslána do plynu, pak se ale Mengele ohlédl a s poznámkou: „Ta je přece ještě krev a mlíko!“ ji zařadil na tu druhou stranu. Vteřina, která rozhodla. A nechybí ani fotka Dudiho Salomona – ten vzpomíná, jak s 200 mladíky byli poslání kopat zákopy. Neda-leko se zakopávali Rusové a lákali je, ať k nim přeběhnou.

S nasazením života tak učinil – a tam ho poslali rovnou do gulagu na Sibiř. Kruté mrazy ho stály umrzlé prsty na rukou, zůstaly mu jen pahýly jako vzpomínka na „bratrskou pomoc“. Hrůzy, které si nikdo, kdo tím neprošel, nedokáže představit. To jsou jen někteří z těch 16 vyobrazených, každý měl pak svůj lehčí či těžší život po válce, a díky Židovské obci v Praze měli na sklonku svých životů pohodlí, potřebnou péči a zaopatření v Domově Charlese Jordana.

A aby se na to vše nezapomnělo, o to se přičiňuje tato výstava. Jen by ji mělo vidět hodně lidí, nejen v poněkud vzdálené a veřejností málo navštěvované budově univerzity ve Vršovicích!

Michaela Vidláková, foto Ben Eden

Školákem ve válečných letech

Rudolf Černík, České Budějovice

Den 13. 12. 2017 byla ve vestibulu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Č. Budějovicích slavnostně otevřena výstava „Školákem ve válečných letech“. Koordinátorka výstavy za JU dr. Kateřina Pražáková přivítala ředitele Historického ústavu prof. Václava Bůžka, vedoucího vzdělávacího oddělení Památníku Terezie Mgr. Jana Špringla a všechny přítomné. Žáci ze ZŠ Oskara Nedbala pod vedením Mgr. Dagmar Boudové představili svůj výzkum a sehráli krátké divadelní představení, jež zasadili do prostředí české školy v období protektorátu.

Výstava je výstupem společného projektu Památníku Terezie, Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského, Institutu Tereziánské iniciativy a Národního institutu dalšího vzdělávání.

Projekt byl vyhlášen ve školním roce 2015–2016 a přihlásilo se do něj 19 týmů ze základních a středních škol v České republice. Tyto školní týmy pod metodickým vedením svých pedagogů a odborných pracovníků organizá-torských institucí vytvořily scénáře k výstavním panelům, na nichž jsou představeny výsledky jejich výzkumu. Z těchto

panelů byla do konce roku 2016 vytvořena ucelená výstava, která byla prezentována poprvé od 15. března do 8. května 2017 na Pedagogické fakultě UK. K výstavě též byla připojena putovní expozice o životě školní mládeže v českých zemích v letech 1938–1945, jež byla vytvořena organizá-torskými institucemi na jaře 2016.

Institut Tereziánské iniciativy se v r. 2015 stal partnerem projektu, který inicioval Památník Terezie.

Na JU trvala výstava do 5. 1. 2018, poté se přesunula do Příbrami.

Bližší info o projektu najdete na www.terezinstudies.cz/projects/skolakem_ve_valecných_letech.

Živá paměť pořádá každý měsíc mnoho zajímavých pořadů, vycházek apod., určených především pro osoby, které prožily nacistické pronásledování. Kdo má zájem, může se přihlásit, aby každý měsíc dostával program centra.

Centrum Živé paměti je dobře dosažitelné, adresa: Viola Jakschová, Živá paměť, Na Poříčí 12, Praha 1 (budova YMCA), tel.: + 420 224 872 750, mobil: +420 607 864 498, e-mail: jakschova@zivapamet.cz

Poslední dopis Evě Štichové, roz. Beldové

Milá Evo, moje milé alter ego, tak nám říkali v době, kdy jsme se jako náctileté spřátelily. Už nevím, kde jsme se setkaly poprvé. Bydlela jsi s rodiči a sestrou Helgou v Karlíně, já s rodiči v Libni v oblasti Palmovky, kde žil také Arnošt Lustig s rodiči a sestrou Hankou a kde prováděl své uličnické výpravy.

Sblížily jsme se v době, kdy už jsme jako židovské děti nesměly navštěvovat školu, ale nezůstaly jsme bezprizorné. Byly pro nás organizovány vyučovací a zájmové kroužky a různé další aktivity. V té době jsme se setkaly v karlínské synagoze, kde se nám věnoval Pepíček Sommer, nadějný pianista, současník Plocka, Páleníčka a Sádla, kteří se po válce stali sólisty České filharmonie. Není pochyb, že i Pepíček by se významně uplatnil v poválečném uměleckém životě. Pepíček s námi nacvičil několik Kříčkových dětských sborů a Wolkrovu „Baladu o námořníkovi“ po vzoru E. F. Buriana jako voice band. Další osobou, která nás zasvěcovala do politické situace, byl Faji (Feuerstein). A my se doprovázely z Karlína do Libně a opakovaně zpět a snažily se nalézt odpovědi na mnoho otázek osobních a orientovat se ve složité a kruté době.

Pepíček a Faji, oba byli komunisté, se nám snažili vysvětlit politické dění a dát vizi poválečné spravedlivější společnosti. My dvě jsme se pak, jak v peripatetické škole, doprovázely na trase Karlín – Libeň a ujasňovaly si své postoje. To se psala léta 1941–1942.

Na podzim 1942 jsi byla povolána do transportu a sama odjela do Terezína. Za několik měsíců jsem tě následovala a poměrně brzy jsem se dostala do dívčího domova L 410; bylo mi řečeno, že jsi mi držela v Heimu místo. A tak jsme se opět spolu účastnily kolektivního života, pracovaly převážně v zemědělství a měly to štěstí, že naši betreuérkou byla Irenka Krausová, mimořádná osobnost, která vedle vědomostí výrazně ovlivnila i náš přístup k životu. My, které jsme přežily, si neseme tento její vklad po celý život.

A tak, uzavřeny v ghettu, jsme přeci jen žily plnohodnotným životem a zásluhou dalších lidí a kulturního života jsme přes nedostatek školních znalostí jako náctileté dospívaly. V prosinci 1943 jsem byla s rodiči deportována do Osvětimi a my jsme pak po dlouhou dobu o sobě nevěděly, ale „neztratily“ se.

Šťastně jsme se po válce shledaly a pokračovaly v přátelství a rozhovorech jako bychom se rozešly nedávno. Obě jsme se naplno vrhly do života s představou dohnat zameškaná léta vzdělání a smysluplně prožít darovaná léta. Ty jsi se jako mladičká v 18 letech provdala za MUDr. Zdenka Šticha, vzácného a mimořádného člověka, kterého jsi poznala v Mauthausenu. Byl jedním z lékařů, kteří byli uvězněni v pankrácké věznici a kterého jmenovitě zmiňuje Fučík v „Reportáži psané na oprátce“. Tito lidé, přes temnou dobu nacistického řádění, připravovali, mimo jiné, soustavu zdravotnictví vstřícného k lidem, kterou hodlali po válce realizovat.

Zdeněk po válce zpočátku pracoval jako závodní lékař v nakladatelství Orbis a poté jako 1. náměstek ministra zdravotnictví. A ty Evo, velice rychle dospělá, jsi ho vždy vzorně reprezentovala. Narodili se vám dvě krásné děti Vláďa a Věrka a tvoje představa o rodině se naplnila. V roce 1968 Zdeněk bohužel náhle zemřel a ty ses ještě intenzivněji věnovala dětem a pedagogické práci.

Pamatuji se, že jsi nějakou dobu pracovala i v mateřské škole, ale pak, jako vystudovaný pedagog, jsi vzdělávala děti na 1. stupni základní školy. Obdivovala jsem způsob, jakým jsi děti vedla, jak cílevědomě jsi připravovala vyučovací hodiny tak, abys jim dodala co nejvíce vědomostí a přitom brala v úvahu jejich možnosti a povahové vlastnosti. Vždycky jsem si přála, aby alespoň jedno z mých dětí chodilo do tvé třídy. To se bohužel nesplnilo.

Spolupracovala jsi s Pedagogickou fakultou a pak se pustila do velkého

**Svatební foto
s MUDr. Zdeňkem Štichem**

Po válce opět spolu v Praze

Eva Štichová v roce 2007

projektu (jak se dnes říká) a začala prosazovat, aby se k mladé generaci dostaly vědomosti o holocaustu. Tvé velké úsilí bylo korunováno úspěchem a historie holocaustu se dostala do učební látky.

Po roce 1989 ses plně zapojila do aktivit Tereziánské iniciativy v oblasti práce s mládeží. Hovořila jsi se studenty a pedagogy na nesčíslných besedách, a to i v době, kdy ti už síly ubývaly. Předávala jsi jim nejen osobní zkušenosti, ale dokázala jsi události analyzovat, ukazovat souvislosti a nebezpečí, které mají přesah až do dnešních dnů. Díky ti a tobě podobným za tuto práci. Čtenáři tohoto časopisu znají také tvé zasvěcené články o zajímavých knihách, o kterých jsi nás pravidelně dlouhá léta informovala.

I když jsme se v poslední době tak často nevidaly, protože nám v tom

bránily tělesné obtíže, přeci jen jsme se sobě neztratily a v dlouhých telefonických rozhovorech jsme si sdělovaly osobní zážitky, zdravotní potíže i niterní myšlenky a zase jako v mládí hledaly odpovědi na současný stav světa.

Ve vzpomínkách se ještě vracím k lidem, kteří nás ovlivnili ještě před příchodem do Terezína a do karlínské synagogy. Vzpomínáš? V roce 2009 jsme se účastnily zájezdu k Bodamskému jezeru. Jeden večer jsme spolu seděly na balkonku, dívaly se do krajiny a zvládly zrekonstruovat celý text „Balady o námořníkovi“, který s námi Pepíček Sommer nastudoval v roce 1941! Bylo to takové malé díkuvzdání.

„...jde vlna za vlnou, hrob jedné vlny druhé je zelenou kolébkou...“

Přišel 5. listopad 2017 a ty jsi odešla. Ve čtvrtek 16. listopadu jsme se

s tebou loučili v motolském krematoriu. Promlouvala jsi k nám o svém „obyčejném životě“ ústy Zdeny (Vládovy manželky). Z krásné tvé fotografie se na nás dívala oduševnělá dáma s milým úsměvem a já měla intenzivní pocit, že jsi s námi, že ty věnce a květiny jsou jen dekorace a že tě brzy zase uslyším. Vím, že je to utěšující lež, ale vím také, že těch několik desítek let života, které nám byly darovány, jsi prožila naplno. Vrátila ses po válce domů sama a dnes tvou rodinu tvoří mnoho krásných lidí včetně sedmi pravnoučat. A k nim patří všichni přátelé, děti, studenti, učitelé, kteří tě poznali a váží si tě.

Všichni na tebe myslíme, měli a máme tě rádi.

*Tvoje Eva
(Smolková, roz. Weilová)*

Setkání s Evou

S Evou Štichovou, tehdy Beldovou, jsem se znala z Hagiboru ještě z doby před odjezdy prvních transportů do Terezína. Hagibor, jak známo, bylo jediné hřiště v Praze, kde jsme se my, děti a mladiství, mohli scházet. V době, kdy židům byla, kromě jiného, každá možnost sportování nebo rekreace zakázaná – nesmělo se do parků, na plovárnu, do lesa, ven z města, atd. – byl pro nás Hagibor skutečnou oázou, kde jsme byli mezi svými, nikdo nás nijak neomezoval.

Tou dobou jsme byly obě – Eva i já – členkami Hašomer Hacairu. Tam na nás měl velký vliv náš Madrid Faji (Vojtěch Feuerstein). Ačkoliv jsme byly téměř stejně staré, Eva vždy patřila do skupiny starších děvčat, které Faji někdy pověřoval zvláštními úkoly. Já jsem patřila mezi ty „malé“, jak nám říkali.

Při jednom z Fajihových úkolů byla Eva přistižena a za trest poslaná sama, bez rodičů, nejbližším transportem do Terezína, bylo jí tehdy 15 let.

Faji byl přesvědčený komunista a jak jsme se později dověděli, byl zapojen do protinacistického odboje. Byl uvězněn, posléze odsouzený a nakonec popravený v Mauthausenu v r. 1941.

S Evou jsem se po svém příjezdu do Terezína občas viděla, bydlely jsme v Mädchenheimu L-410, ovšem každá v jiném pokoji. Ona – pokud si vzpomínám – na O15, o kterém se všeobecně říkalo, že tam bydlí „ty chytré“. Na podzim r. 1944 byla zařazená do jednoho z posledních transportů z Terezína.

Po válce se vrátilo jen velmi málo děvčat z L-410. Eva mezi nimi, naštěstí, byla. Vrátila se, i když s podlomeným zdravím.

V období po válce jsme se moc nestýkaly, jen příležitostně, když někdo iniciativně uspořádal naše setkání. Od

začátku pracovala v Tereziánské iniciativě, byla členkou redakční rady jejího časopisu. Často jsem četla její příspěvky a obdivovala rešerše různých knih, kterými přispívala do časopisu. Věděla jsem také, že jezdí do Terezína, spolu s jinými pamětníky, na besedy se studenty a že i jinde – je-li oslovena – přednáší o holocaustu.

Když se její zdravotní stav zhoršil natolik, že nemohla vycházet, rezignovala na svou práci v Tereziánské iniciativě. Občas jsme se scházely i s ostatními „děvčaty“ u některé z nás, třeba při příležitosti něčích narozenin apod.

Později jsem byla oslovena, abych také jezdila do Terezína – pamětníků kvapem ubývá – velice jsem tehdy uvítala, když jsem se dozvěděla, že jednoho semináře pro učitele dějepisu se máme zúčastnit spolu. Měla jsem dost trému. Mé vystoupení vedle zkušené „paňčitelky“ Evy mi připadalo trochu nepatřičné. Na druhé straně ovšem jsem měla jistotu, že kdyby došlo k nějakému zádrhelu, Eva mě v tom nenechá. Naštěstí vše dopadlo dobře. Na příští společné besedě – s Evou v zádech – už jsem byla klidnější.

Vzpomínám na svou poslední návštěvu v Evině útulném bytě, kde jsme tehdy byly, shodou okolností, samy. Debatovaly jsme o všem možném, mezi jiným také o smyslu našeho „besedování“ s dětmi a studenty v souvislosti s atmosférou ve světě, kde se každý den děje tolik násilností, že se až zdá, že je lidstvo nepoučitelné.

Setkání s Evou bylo pro mne vždy obohacující, lituji, že jich nebylo víc. Bude nám všem velice chybět. Zanechává za sebou výraznou stopu nejen v podobě své úspěšné, hezké, rozvětvené rodiny, ale i v paměti svých žáků, posluchačů a samozřejmě i nás, pamětníků.

Bohumila Havránková

Ruth Bondy – osobnost, jakých není mnoho

*Michaela Vidláková,
foto z internetu*

Když jsem slyšela zprávu, že Ruth Bondyová odešla navždy, pocítila jsem, že svět byl ochuzen o jednu velkou a silnou osobnost.

Poznala jsem ji hned po válce, prostřednictvím rodičů, nevím už při jaké příležitosti. Rodiče se s ní přátelili ještě z dob předválečného sionistického hnutí a nevím, čím na mne už tehdy zapůsobila – byla jsem přece ještě dítě. Pak mi na dlouhá léta zmizela z dohledu, ale s tátou byla občas zřejmě v písemném styku, protože když jsem se s ní setkala po letech v Izraeli osobně až v r. 1990, dobře o mně věděla a chovala se ke mně jako ke staré známé. Byla jsem v té skupině, která společně s prezidentem Havlem navštívila Izrael, a jak ona, tak i její sestra Dita mně a mému kamarádovi s přátelskou samozřejmostí poskytly na pár dní ubytování. V té době již dávno byla v Izraeli známou novinářkou, překladatelkou a spisovatelkou několika knih. Rodná země jí zůstala navždy blízká a často se sem vracela, zejména byla zvána na různé tematické konference.

Narodila se v Praze 19. 6. 1923 a žila a vzdělávala se v kulturním a intelektuálním prostředí předválečné Prahy, již tehdy se začala zajímat o žurnalistiku a českou literaturu. Ovšem neméně ji zaujala myšlenka sionismu, stala se členkou sionistického hnutí, zúčastnila se táborů zvaných *hachšará*, což byla příprava na *alijá* – vystěhování do tehdejšího mandátního území Palestiny. S touto nadějí byl konec s obsazením ČSR v březnu 1939, ovšem činnost sionistů neustávala, soustředili se zejména na výchovu židovské mládeže a pokračovali s tím i po deportaci do Terezína v r. 1942, kam přišla s rodiči a sestrou. Matka v Terezíně zemřela na otravu krve. Zbytek rodiny byl deportován v prosinci 1943 do

rodinného tábora v Osvětimi-Březince. Před smrtí v plynové komoře, kde byla povražděna většina rodinného tábora, ji zachránil transport na práci na odklizení trosk v Hamburku, odtamtud se dostala do Bergen-Belsenu, kde jako mnozí vězňové onemocněla tyfem, jen taktak se ale přece uzdravila a dočkala osvobození. Otec zahynul v Dachau v únoru 1945.

Vyhlášení státu Izrael a současné přepadení státu okolními arabskými státy bylo pro ni výzvou přihlásit se k vojenskému výcviku a odjela do Izraele bránit svou novou vlast. Hebrejsky zčásti již uměla, začala proto psát pro noviny tištěné jednoduchou hebrejštinou, které byly určené pro nové přistěhovalce, postupně ale i pro další renomované noviny a časopisy, a tím rostlo i její žurnalistické renomé. Později začala překládat českou literaturu do hebrejštiny, jejím nejslavnějším počinem byl Haškův Švejk, ale i jiná dobrá česká literatura, přeložila knihy Karla Čapka, Bohumila Hrabala, rané knihy Milana Kundery, Arnošta Lustiga, také Hovory s Janem Masarykem, Život s hvězdou Jiřího Weila, nebo Fimfárum Jana Wericha. A byla i autorkou asi dvou desítek vlastních knih, mezi nimi i jedné kuchařky. U nás je z nich nespíš nejznámější Edelstein, životopis prvního terezínského předsedy Rady starších. K českým zemím se váží ale i další její knihy: Rodinné dědictví – jména Židů v Čechách a na Moravě, Boží hody – jak jedli Židé v Čechách a na Moravě, Potulné kořeny, Na křižovatce kultur – historie československých Židů, Jak se u nás mluvilo. Psala i mnoho časopiseckých článků, přispívala mj. i do terezínských časopisů. Vyučovala žurnalistice na telavivské univerzitě, zúčastnila se různých mezinárodních konferencí, nadto se podílela i na sociálním a politickém

dění, dlouho měla vlastní rozhlasovou rubriku „Tři ve člunu“, spolupracovala s Památkem Bejt Terezin v kibucu Givat Chajim, prostě její celoživotní aktivita byla neuvěřitelná.

Získala několik prestižních cen a ocenění: Cenu Tschernikovského, Sokolovovu cenu, cenu Yitzchaka Sadeho za vojenskou literaturu, literární cenu udělovanou předsedou vlády a Buchmanovu cenu za celoživotní dílo.

Žila v Ramat Gan, a jejím trošku bolavým místem byla skutečnost, že její jediná dcera z druhého, rozvedeného manželství, Tal Bashan, také žurnalistka, píšící např. pro izraelský Maariv, nežije v Izraeli, ale radost přinesla své matce aspoň tím, že ji učinila babičkou dvou vnoučat.

Ruth Bondyová zemřela 14. listopadu 2014 ve věku 94 let. K věčnému spánku ji uložili právě v tom kibucu, kde je izraelský terezínský památník. Zůstává tedy Terezínu věrná i po smrti...

Vzpomínka na Růženku

V noci z 1. na 2. prosince 2017 zemřela v Izraeli Růženka Brösslerová. Naposledy jsem byl u ní začátkem listopadu během mého pobytu v Izraeli. Byla ještě v pořádku, i když měla menší psychické problémy. Ale upekla buchtu a dobře jsme si popovídali.

Pavel Hoffmann

Každý z nás – starších členů TI – asi znal Růženku Brösslerovou, roz. Voglovou, která byla naší dobrou kamarádkou. Bohužel, před nedávnem odešla, ale pro nás je stále nezapomenutelná.

O její paměti se dá říci s nadsázkou, že byla fenomenální. Pamatovala si neskutečně mnoho nejen z našeho společně prožitého života v Terezíně, ale i z dalších etap svého nelehkého života.

Škoda, že nikdy nenapsala své paměti, ač se jí o tom pokoušelo přesvědčit mnoho lidí.

Vzpomínáme na její poslední návštěvu Prahy, kterou milovala a kam často jezdila ještě se svým mužem, dokud žil, a později se svou dcerou a vnučkou. Při podobných příležitostech jsme se vždycky scházely a ona dokázala vyprávět a výborně bavit celou společnost.

Taky pro českou komunitu v Tel-Avivu, pro každého, kdo přijížděl a potřeboval získat o někom známém v Izraeli, s kým se třeba léta neviděl, nějakou informaci, byla cenným

zdrojem. Mnoha lidem, kteří přijeli, pomohla i s ubytováním, zvala každého k sobě na návštěvu, kde vždy čekalo dobré pohoštění.

Poslední dobu svého života, kdy už byla méně soběstačná, toužila ještě jednou uvidět Prahu a setkat se a popovídat si se „svýma holkama“.

To už jí, bohužel, nebylo dopřáno. V našich srdcích zůstane natrvalo.

**B. Havránková
a A. Hyndráková**

Setkání po 74 letech

Dagmar Lieblová

Od samého počátku jsem měla v předsednictvu TI na starost zahraniční styky a vyřizování cizojazyčné korespondence. Jednou, někdy v polovině 90. let, mi tehdejší předseda H. Schimmerling předal dopis se slovy: „Odpověz tomuhle pánovi.“ Podívala jsem se na odesilatele, kde stálo Renée Lichtenstern, a řekla jsem: „To není žádný pán, to je Tedyk.“ Tuto přezdívku měla v Terezíně v L410 na pětadvacítce Renka Lichtensternová. Přijela do Terezína z Ostravy jen s babičkou. Rodiče byli rozvedení a žili každý na jiném konci světa. Babičku pak poslali transportem pryč a Renka zůstala sama. Konce války se dočkala v Terezíně a po válce chtěl její otec v Ekvádoru, aby okamžitě přijela za ním. Bránila se, chtěla zůstat v Československu a studovat, ale když otec vyhrožoval, že pro ni pošle Interpol, vydala se do Jižní Ameriky. Po čase se provdala a odstěhovala do Venezuely, odkud přišel onen dopis.

Na dopis jsem tenkrát odpověděla a začaly jsme si psát. Když jela po nějaké době má dcera do Caracasu navštívit své známé, dokonce se s ní setkala. Časem ale náš písemný styk nějak ochabl a ustal.

K mému překvapení jsem letos v lednu dostala od Renky e-mail, že bude druhý den v Praze a že by se se mnou chtěla sejít. Mailovou adresu dostala od naší společné kamarádky v Izraeli. Další den jsme se sešly. Do Prahy přiletěla se svým synem, jeho ženou a dcerou, během našeho setkání přiletěla ještě její další vnučka, dcera staršího syna, která žije v Bruselu. Bylo to úžasné setkání. Renka tvrdí, že už neumí česky, konverzace probíhala tedy německo-anglicko-španělsky.

Loni vyšla knížka mých vzpomínek ve Španělsku, jeden exemplář jsem jim přinesla. V knížce je také obrázek našeho *heimu* v Terezíně z jednoho vteřinového úseku prvního filmu natáčeného v Terezíně roku 1942. Je na něm i Renka, a tak se mohli všichni podívat, jak tenkrát vypadala jejich maminka, babička a prababička.

V prosinci 1943 jsem se s Renkou loučila, byly jsme tenkrát čtrnáctileté holky. A teď jsme se sešly jako skoro devadesátileté babky a výborně jsme si rozuměly. Není to neuvěřitelný zázrak?

Ráda bych touto cestou požádala pana Ing. Františka Fantla (r. 1926) a jeho rodinu o navázání kontaktu. Jako historička se již několik let snažím o rekonstrukci jindřichohradecké předválečné židovské obce a o znovuoživení příběhů a tváří jejích členů. Před více než čtyřmi lety byla rozvětvená rodina Fantlů předmětem jedné z mých přednášek. Předem děkuji za Vaši ochotu a vstřícnost.

Mgr. Marta Leblová, marta.leblova@seznam.cz

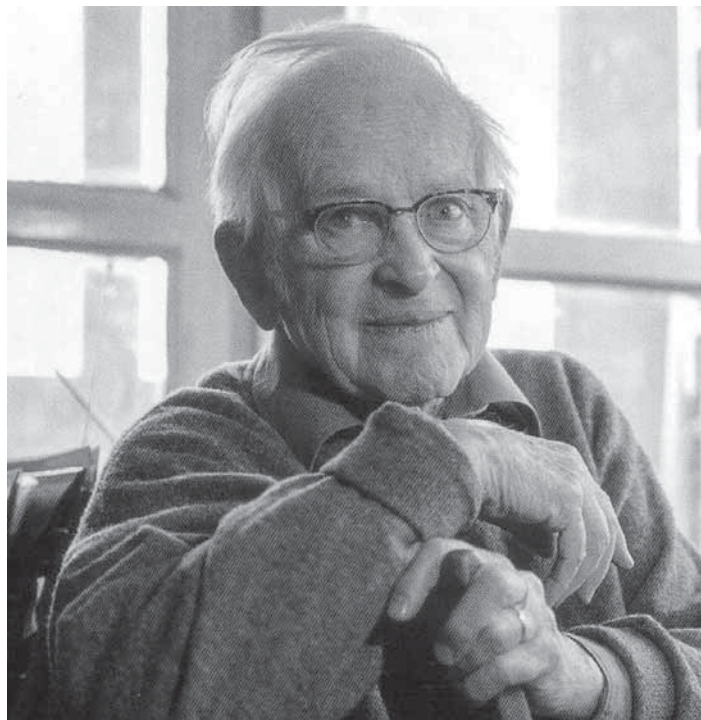
Jsem Jehuda Bacon

Jsem Jehuda Bacon je název výstavy, kterou uspořádalo Národní pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze. Je to záslužný počin, vystavovat v Praze tohoto známého izraelského umělce. Ani ne snad tolik proto, aby se veřejnost seznámila s izraelským uměním, ale zejména proto, že tento umělec má kořeny zde, je to ostravský rodák a jeho tvorbou se stále výrazně prolíná krutá zkušenost holocaustu s novým radostným životem v Izraeli.

Jehuda Bacon, původně Jiří Bakon, narozený v r. 1929, patří mezi chlapce, kteří sami sebe nazvali „Birkenau Boys“, mezi tu necelou padesátku přeživších z asi 90 chlapců ve věku 12–16 let, které ještě na poslední chvíli vybral Mengele na práci před červnovou likvidací tzv. „rodinného tábora“ v Birkenau. V krásném a obsažném katalogu, které muzeum při této příležitosti vydalo, jsou zachyceny mnohé jeho vzpomínky na pobyt v Terezíně, v Birkenau, na pochod smrti, na Mauthausen a Gunsirichen, kde jeho strastiplné putování koncentračními tábory šťastně skončilo osvobozením. Bacon vzpomíná, jak se v Birkenau, poté, co byl vybrán na práci, loučil s tatínkem, jak těžké bylo podívat se mu do očí a vědět přesně co bude a utěšovat ho: „Podívej, já jsem dost chytrý a samostatný, po válce se spolu setkáme.“ Přitom on i tatínek dobře věděli, že to není pravda. To mu bylo 15 let. Není divu, že tak jako mnozí i on ztratil víru v dobro, víru v člověka. Tu mu navrátil až Přemysl Pitter, humanista, který pro děti, které se vracely z koncentráků, zařídil zotavovací pobyty v zámečcích poblíž Prahy a osobně se jim nesmírně věnoval, aby pomohl alespoň trochu uzdravit zbídačelá těla a poraněné duše.

Výtvarnou tvorbou se J. Bacon začal zabývat a učit již v chlapeckém „heimu“ v Terezíně, vedl ho i Dr. K. Fleischmann, dokonce i v Birkenau se snažil kreslit, tyto dokumentární kresby se ovšem nedochovaly, ale hned po válce je nakreslil znovu – a byly tak přesné, že byly připuštěny jako svědectví v procesu ve Frankfurtu a s Eichmannem. Velice brzy, již v březnu 1946, ještě před vznikem Státu Izrael, se Baconovi podařilo získat britský certifikát a odjet do Palestiny. Tehdy již zcela cílevědomě zasvětil svůj život výtvarné tvorbě, vystudoval ji a posléze také vyučoval. Zůstal ve styku s Přemyslem Pitterem, jemuž byl neustále vděčný za jeho laskavou pomocnou ruku, která ho vytáhla ze stavu nenávisti a beznaděje.

Instalace výstavy je dílem pana Jense Oertla z Würzburgu, který o vystavená díla pečuje. Musím se přiznat, že ne všem Baconovým obrazům moc rozumím. Určitě lze rozlišit temné a silné rysy obrazů vracejících se k tématu holocaustu od radostně barevných obrazů z poválečného života v Izraeli – jenže umělec prý záměrně odmítá popisky k obrazům, nedává jim jména, ani neoznačuje datem, a nejsou popsány ani v katalogu. Prý si přeje, aby dílo mluvilo k pozorovateli samo za sebe. Nevím, mně by popisky rozhodně pomohly, aspoň jako vodítko pro mou vlastní fantazii. Jistě, poznám, že je u portrétu připsáno osvětivské číslo, nebo že součástí obrazu je výrazné datum 18. 1. 1945, den, kdy nastoupili na pochod smrti. Ale přesto mi popis chybí a navíc mi vadí,

Jehuda Bacon v roce 2014, foto P. Šolar

Jehuda Bacon během výstavy svých obrazů v Rakousku (Mauthausen) v r. 2016, foto P. Šolar, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

když rozvěšení obrazů nemá tematický řád, je z toho taková nesouvislá směs. V katalogu je uváděna technika malby, ale já nejsem výtvarník, a nezajímá mě, jestli je to kvaš nebo kresba perem, olej na plátně nebo akryl na papíře.

Návštěvník výstavy může ještě zhlédnout dva filmy, v jednom mluví Jehuda Bacon o svém životě, druhý je myšlen jako pozdrav této výstavě, jejíž vernisáže se pro svůj pokročilý věk nezúčastnil. Je to jakoby interview, ale vlastně obsahuje Baconovo lidské vyznání a poselství. Oba filmy stály opravdu za vidění!

Velmi mě také těší, že výstava i s odborným výkladem je součástí vzdělávacích programů Pedagogického muzea a že podle sdělení pracovníků muzea ji skutečně navštěvují celé třídy. Cílem programu je pomocí emotivního působení umění upozornit na problematiku holocaustu, na to, kam až vede antisemitismus. Snad žáci pochopí rozdíl mezi tou temnou hrůzou a barevnou krásou života.

Michaela Vidláková

Nemilovaná v divadle Kolowrat

Od 19. října 2017 uvádí komorní divadlo Kolowrat dramati- zaci novely Arnošta Lustiga Nemilovaná (Z deníku sedm- náctileté Perly Sch.). Ocitáme se, podobně jako tomu je v řadě dalších Lustigových prací, v Terezíně v roce 1943. Na půdě jednoho z domů žije sedmnáctiletá dívka Perla, která provozu- je nejstarší řemeslo světa a vylepšuje si tak podmínky k životu. Stručně a bez emocí to zachycuje ve formě deníku:

„1. srpna: Jednou. Spona do vlasů a hřebínek.

6. srpna. Třikrát. Výcházková hůl. Dámský deštník. Plnicí pe- ro a lahvička modrého inkoustu.

11. srpna. Šestkrát. Sklenice řídkého mléka pro nemluvnata. Tlumok a pánské galoše. Dámský příruční kufr z vulkánfibru. Osminka žitného chleba. Přídavkové lístky pro těžce pracující.“

Lustigova novela ani drama na jevišti divadla Kolowrat ale nejsou ani trochu vulgární. Naopak, jde o typický text Arnošta Lustiga s poeticko-filozofickým zabarvením. Sku- tečnost je syrová, ale hrdinové stále hledají její hlubší smysl. Děje se to v dialozích Perly s mladší a nezkušenou kama- rádkou Ludmilou a s panem L., který je členem terezínské samosprávy a chrání Perlu před nástupem do transportu – ovšem jen do té chvíle, než je do něj sám zařazen. Snový charakter dal Lustig další postavě – německému leteckému důstojníkovi, který ztělesňuje nadřazenost své rasy nad Židy.

Neviditelným účinkujícím v dramatu Nemilovaná je krysa, s níž Perla sdílí pokojík na půdě, což je vrchol terezínského přepychu. Také s krysou Perla často promlouvá, jako by jí mohla rozumět. Ale proč vlastně ne, když je celý život v Te- rezíně absurdní.

Nemilovaná v divadle Kolowrat má komorní a vel- mi intimní charakter. Dramatizace a režie se ujal Jakub Korčák, v inscenaci jsou použity skladby Petera Kreude- ra, Gideona Kleina, Pavla Haase, Hanse Krásky či Viktora Ullmanna. Hrají v ní Martina Balážová (Perla Sch.), Dag- mar Jegerová (Ludmila), Milan Mikulčík (pan L.) a Lukáš Král (letecký důstojník).

Představení vzniklo k výročí nedožitých 90. naroze- nin Arnošta Lustiga, za podpory jeho dětí Evy Lustigo- vé a Josefa Lustiga. Vznik představení podpořil Nadační fond obětím holocaustu, Nadace českého literárního fon- du, Hagibor Praha, Divadlo Kolowrat a rodina Kolowrat- -Krankowská.

Další termíny představení: 22. 2., 20. 3. a 18. 4. 2018.

Informace o vstupenkách je možné získat na telefonním čísle 222 70 30 70.

Zoja Franklová

Blahopřejeme

Ance Hydrákové, místopředsedkyni Terezínské iniciativy, k jejím devadesátinám, které oslaví 25. března. Rozhovor s ní jsme přinesli v 86. čísle našeho časopisu.

Hodně zdraví a osobní spokojenosti!

Předsednictvo Terezínské iniciativy

Předsednictvo Terezínské iniciativy vás zve do Pinkasovy synagogy.

Ve čtvrtek 8. března 2018 se zde bude konat od 10.00 hod. tradiční tryzna k výročí vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Březince.

**Sněm Terezínské iniciativy
se koná v pondělí 9. dubna 2018
v hotelu DUO v Praze (Teplická 492, Praha 9).
Zahájení v 10.00 hodin, prezence od 9.15 hodin.**

Jsem Žid a zdrav

Michaela Vidláková, foto Michal Stránský

Další díl pořadu Jsem Žid a zdrav moderovaný Irenou Kalhousovou v Café 1 se konal 18. prosince 2017 a jeho protagonisty byli bývalý ministr kultury Daniel Herman a Michael Žantovský.

Oba mají za sebou bohatou činnost: Daniel Herman (*1963) je znám jako bývalý katolický kněz (1989–2007), mluvčí České biskupské konference (2010–2013), ředitel Ústavu pro studium totalitních režimů (2010–2013), poslanec PČR (2013–2017), místopředseda KDU-ČSL (od roku 2017), ministr kultury (2014–2017).

Ke svému židovskému původu se otevřeně hlásí, mnoho jeho příbuzných zahynulo v Osvětimi. Mezi zavražděné patří i jeho teta, Hana Bradyová, jejíž bratr a Hermanův strýc Jiří Osvětim přežil. Tento příbuzenský poměr s Danielem Hermanem vešel ve známost v nedávné době, když Českem bouřila „aféra“ s neudělením původně oznámeného státního vyznamenání Jiřímu Bradymu.

Michael Žantovský (*1949), je psycholog, publicista, textař, překladatel, tlumočník, spisovatel, politik a diplomat a jeho působení má široký záběr: Výzkumný ústav psychiatrický (1973–1980), poté na volné noze jako překladatel, tlumočník, publicista, autor písňových textů (např. pro Pavla Bobka, Petra Nováka, Karla Zicha). Po 17. listopadu 1989 byl jedním ze zakládajících členů Občanského fóra, v roce 1990 se stal tiskovým mluvčím a poradcem prezidenta Václava Havla, jehož byl i dobrým přítelem. Člen a posléze i předseda (2001–2002) Občanské demokratické aliance, senátor (1996–2002), velvyslanec ČR v USA (1992–1997), v Izraeli (2003–2009), ve Velké Británii (2009–2015), nyní je ředitelem Knihovny Václava Havla (od 2015).

I on se zná ke svému židovskému původu, jeho matka Hana Žantovská, rozená Eislerová, vynikající překladatelka a literátka, byla za války perzekvovaná pro svůj židovský původ. Méně je známo, že jeho otec, Jiří Žantovský, byl blízkým přítelem oblíbené terezínské – později v Osvětimi zavražděné – vychovatelky, Ireny Krausové, kterou přijel do Terezína, i když přitom riskoval život, vícekrát tajně navštívil. (Jmenuje se snad proto starší sestra Michaela Žantovského Irena?)

O čem byla diskuse: v první části se I. Kalhousová zajímala o jejich názor na výsledky podzimních voleb do Parlamentu ČR. Oba shodně je hodnotili jako velice neuspokojivé, jako naprosté selhání klasických demokratických stran, kdy velké procento voličů, zklamaných jejich působením v minulých letech, se přiklonilo ke stranám populistickým, které slibují

to, co by si občané přáli, bez ohledu na splnitelnost těchto slibů. Ve výsledcích se objevuje i nárůst určitého nacionalismu a skepse vůči Evropské unii. Ovšem na dotaz po důvodech tohoto stavu odpovídají dost vágně že „v něčem jsme selhali“. Čím to však bylo, kde a kdy se stala chyba, to nedefinoval ani Daniel Herman, ani Michael Žantovský. Oba jenom také shodně hovoří o tom, že podobné tendence se neobjevily pouze u nás, ale i v mnoha okolních zemích, což i tam vedlo k vzestupu některých nacionalistických stran, a také jen obecně hovoří o krizi tradiční evropské demokracie. Na mne to působilo dojmem, že se snažili za každou cenu zachovat „politickou korektnost“, místo aby pojmenovali věci pravými jmény. Jen občas v náznacích projevili své sympatie, resp. antipatie, k některým současným politikům. Což mne dosti zklamalo.

V další fázi se pak moderátorka ptala na jejich vztah k Izraeli – a zde byla zřejmá nejen jejich vřelá sympatie, ale i lidsky opravdový citový vztah, když popisovali, jak hluboce prožívali tu zvláštní neopakovatelnou atmosféru Jeruzaléma, jaká nikde jinde není.

Ano tyhle pocity znám. I já si vzpomínám na rok 1990, jaký to byl přívál citů a pocitů (zvláště po letech života v nesvobodě), když mne první ráno v Jeruzalémě probudila tichá slova, která se do slunečného dne linula z rádia: „Šema Jisrael...“

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Zoja Franklová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 89 vyšlo v lednu 2018.

MK ČR E 10779